

'hak-al'

3
JUNI
1999
25e JAARGANG

natuur-en vogelwacht
CULEMBORG

Contactadres:

Natuur- en Vogelwacht Culemborg,
Middelcoopstraat 1A, 4102 CE Culemborg

Bestuurssamenstelling:

Wim Kievit, Verdijkstraat 13,
4102 CL Culemborg; tel.: 0345 514561.
Gerard van Ruiten, Verdijkstraat 9,
4102 CL Culemborg; tel.: 0345 519581.
Frans Waroux, Moerbeiboom 45,
4101 WC Culemborg; tel.: 0345 515393.
Breun Jansen, Eikeboom 31,
4101 VA Culemborg; tel.: 0345 514885.
Leo v.d. Kooij, Vliegerweg 3,
4101 JK Culemborg; tel.: 0345 515450.
Kars Veling, Akkerwinde 9,
4102 JJ Culemborg; tel.: 0345 531689.
Paul van Veen, Duizendblad 30,
4102 KP Culemborg; tel.: 0345 521953.

Clubhuis:

"De Ketelvink", voormalig "Ketelhuis" op Terweijde,
Middelcoopstraat 1A Culemborg.

Bibliotheek:

Gerrie Monfils (tel.:0347 377638)
Cor Maurice (tel.:0345 520857)
Boeken / verslagen in "De Ketelvink".
Geopend: vrijdag van 19.00 uur tot 19.30 uur,
uitgezonderd de maanden juli en augustus.

Lidmaatschap:

Nieuwe leden opgeven bij de penningmeester, evenals
adreswijzigingen.

Penningmeester:

Frans Waroux, Moerbeiboom 45,
4101 WC Culemborg, tel.: 0345 515393.
Gironr.: 34.33.351 t.n.v. F.H. Waroux,
rek. Natuur- en Vogelwacht Culemborg.

Contributie:

Betaling per toegezonden acceptgirokaart.
Jeugdlidmaatschap *f* 15,00 per jaar; volwassene,
gezins-, postlidmaatschap *f* 30,- per jaar.

Redactieteam en -adressen:

Breun Jansen, Eikeboom 31,
4101 VA Culemborg; tel.: 0345 514885.
Gerard van Ruiten, Verdijkstraat 9,
4102 CL Culemborg; tel.: 0345 519581.
Harry v.d. Warenburg, Grondzeilerweg 9,
4105 HJ Culemborg, tel.: 0345 514358.

Bezorgers Hak-al en convo's:

coördinatie bezorging: Loes Plaisier,
Kamperfoelie 33, 4102 JX Culemborg;
wijk 101 M. Buizer, Ravelijnstraat 31,
4102 AG Culemborg;
wijk 102 Joost Rink, Verdijkstraat 14
4102 CL Culemborg;
wijk 103 A Karin van Elst, Boterbloem 10,
4102 KS Culemborg;
wijk 103 B W.H. van Ree, Honingklaver 10,
4102 JT Culemborg;
wijk 104 P. van Es, Kastanjeboom 6,
4101 VT Culemborg;
wijk 105 L. v.d. Kooij, Vliegerweg 3,
4101 JK Culemborg;
wijk 106 A T. en R. Staalman, Zandstraat 19,
4101 EC Culemborg;
wijk 106 B L. van Jaarsveld, De Loentjes 20,
4101 AH Culemborg;
wijk 107, 108, Fam. v.d. Warenburg, Triosingel 27,
109 4101 XC Culemborg;
wijk 110 Fam. v.d. Veen, J. v. Riebeeckstr. 52,
4105 BC Culemborg;
wijk 110 A J. en B. Vermeulen, Heinsiusstr. 44,
4105 DG Culemborg;
wijk 112, 113 W. Rubers, Joh. Frisoplaats 6A,
4196 AC Tricht;
wijk 114 P. v.d. Feen, Slotstraat 2,
4112 JX Beusichem;

Plantenwerkgroep:

Wim Rubers, Joh. Frisoplaats 6A,
4196 AC Tricht; tel.: 0345 573354.

Knotwilgenwerkgroep:

Wim Smits, Hoogeinde 8,
4111 LL Zoelmond; tel.: 0345 501671.
Harry v/d Warenburg, Grondzeilerweg 9,
4105 HJ Culemborg; tel.: 0345 514358.

Paddenwerkgroep:

Harry v/d Warenburg, Grondzeilerweg 9,
4105 HJ Culemborg; tel.: 0345 514358.

Zoogdierenwerkgroep:

Gerard van Ruiten, Verdijkstraat 9,
4102 CL Culemborg; tel.: 0345 519581.

Vogelwerkgroep:

Gerben Mensink, Chopinplein 177,
4102 CX Culemborg; tel.: 0345 530662.

Insektenwerkgroep:

tijdelijk: Gerben Mensink, Chopinplein 177,
4102 CX Culemborg; tel.: 0345 530662.

Werkgroep Natuurfotografie:

Henk Vennix, Pastoriestraat 39
5241 TH Rosmalen; tel.: 073 5212903.

Werkgroep Wintervoeding Vogels:

Ruud Post, Linnaeuslaan 61,
4102 LG Culemborg; tel.: 0345 530135.

Inleveren waarnemingen:

Jouke Altenburg, Kamperfoelie 33,
4102 JX Culemborg;
of de speciale bak in "De Ketelvink"

Begeleiding jongere jeugdgroep:

Gerrit Monfils-Evers, 31-de Limiet 5,
4131 NR Vianen; tel.: 0347 377638.

Nestkasten-coördinatie:

Ruud Post, Linnaeuslaan 61,
4102 LG Culemborg; tel.: 0345 530135.

Kampen, lezingen, dia-avonden en cursussen:

Leo v.d. Kooij, Vliegerweg 3,
4101 JK Culemborg; tel.: 0345 515450.

"Het Vogeljaar":

Jaarabonnement door overschrijving van f 24,00 op de girorekening van de N.V.W.C., met vermelding van: "Het Vogeljaar".

Verbandtas en -trommel:

Voor alle activiteiten is een verbandtas en -trommel aanwezig in "De Ketelvink". Aanvullingen z.s.m. na gebruik doorgeven aan de beheerder:

Ellen Geleedst, Duizendblad 30
4102 KP Culemborg; tel.: 0345 521953.

CONTACT-ADRESSEN:**Vogelbeschermingsconsulent:**

Stijn Brand, Bachlaan 13,
4102 BP Culemborg; tel.: 0345 516038.

Asielhouders:

't Klaphek, 3401 RZ IJsselstein;
Dhr. R. Weiters; tel.: 030 6063335

DIVERSE NATUURORGANISATIES:

Milieu: alarmnummer luchtverontreiniging:
tel.: 026 4452220.

Veldpolitie:

Den Hartog: tel.: 0343 551558 (Werkhoven)
Vrieling: tel.: 0343 561675 (Cothen)
Meldkamer: tel.: 030 6924824 (Zeist)

Gemeentepolitie Culemborg:

A.J.A. Helmond, Boerenstraat 11,
Culemborg; tel.: 0345 477777.

Vereniging Milieudefensie:

Tweede Weteringplantsoen 9, 1017 ZD A'dam.

Gelderse Milieudefensie:

Jansbuitensingel 14, 6811 AB Arnhem;
tel.: 026 3515069.

Milieuwerkgroep "Noordwest-Betuwe":

Harry v.d. Warenburg, Grondzeilerweg 9,
4105 HJ Culemborg; tel.: 0345 514358.

Werkgroep Milieu Geldermalsen:

Henk ten Berge, Twee Morgen 16, 4196 JT Tricht
tel.: 0345 573974.

Milieuwerkgroep Buren:

Goof den Hartogh, Kloosterlaan 15,
4111 LG Zoelmond; tel.: 0345 502061

Staatsbosbeheer regio Betuwe:

Beheerseheid De Linge, Veerstraat 16,
4181 AG Waardenburg; tel.: 0418 592411.

Vogelbescherming:

Driebergseweg 16 C, Zeist, tel.: 030 6937700;
winkel: 030 6937777; ledenservice: 030 6937744;
vogel-infolijn: 030 6937773.

Stichting Het Geldersch Landschap:

Zypendaalseweg 44, 6814 CL Arnhem,
tel.: 026 4420944.

I.V.N. Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie:

Plantage Middenlaan 2C, 1000 HC Amsterdam,
tel.: 020 6228115.

I.V.N. Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie,**afd. Tiel en omstreken:**

Secretariaat: J.E.L. Bannink-Grimm
Cellendonklaan 35, 4012 BN Kerk-Avezaath.

Stichting Natuur en Milieu:

Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht,
tel.: 030 2331328.

Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten:

Noordereinde 60, 1243 JJ 's-Graveland;
tel.: 035 6559911.

Wereld Natuur Fonds Nederland:

Postbus 7, 3700 AA Zeist; tel.: 030 6937333.

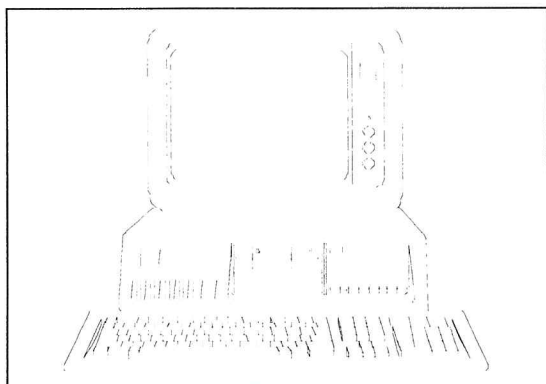
Wereld Natuur Fonds Nederland, regio West-Betuwe:

secretariaatsadres:
G.J. van Kessel-Heuff, Binnenstr. 3,
4117 GR Erichem; (Pandawinkel), tel.: 0344 571637

Greenpeace Nederland:

Postbus 11026, 1001 GA Amsterdam.
Damrak 83-II, 1012 LN Amsterdam;
tel: 020 6236545 / 6231843.

VOORWOORD VAN DE REDACTIE

Een goed gevuld zomernummer ligt voor u!

Wij wijzen onze leden erop dat kopij voor de Hak-al en convo's in het vervolg op floppy aangeleverd dient te worden, het liefst in "Word". Door de grote drukte (wie heeft dit niet) is het ondoenlijk alles eerst nog over te typen.

Vele vogelaars trokken er de afgelopen lentemaanden op uit en zagen vele interessante vogels, zoals uit de rubriek "Vogelwaarnemingen" van Jouke Altenburg blijkt.

Het Hemelvaartskamp naar Epen in Zuid-Limburg is succesvol verlopen. Zo'n 60 deelnemers zagen o.a. een paartje Oehoe met juvenielen op de St. Pietersberg bij Maastricht en een veld vol zinkvioletjes in België. In het volgende nummer van de Hak-al zal een verslag volgen van dit geslaagde kamp.

Ons trouwe redactielid Gerard van Ruiten zal Culemborg per 15 juli a.s. verlaten en verhuizen naar Ermelo. Allereerst wil de redactie Gerard bedanken voor zijn inzet en hem veel succes wensen in de toekomst. Zijn vertrek houdt in dat zijn plaats vacant wordt binnen de redactie. Bent u geïnteresseerd om deel uit te maken van dit enthousiast team, dan kunt u zich aanmelden bij Breun Jansen of Harry van de Warenburg.

Wij wensen al onze leden veel leesplezier en een hele fijne zomervakantie toe!!

Index: pag. 4	-	Van de leesplank, periode 8 februari t/m 8 maart 1999
pag. 5	-	Achttiende winterroofvogeltelling
pag. 10	-	Vijf jaar Steunpunt NME Culemborg
pag. 11	-	Dia-lezing vrijdagavond 26 maart 1999 over de Biesbosch
	-	Foto's N.V.W.C.
pag. 12	-	Verslag van de excursie naar de Biesbosch op 27 maart 1999
pag. 14	-	Wonderlijke waarnemingen
pag. 15	-	Trekvogelpad
pag. 16	-	Jeugdgroep N.V.W.C.
pag. 18	-	De vogelwaarnemingen van begin maart tot begin mei 1999
pag. 26	-	Aankondiging mei 1999 K.N.N.V.; Braakballen, een leuke en nuttige bezigheid
pag. 27	-	Van de leesplank, periode 9 maart t/m 12 april 1999
pag. 29	-	Verslag excursie Nieuwe Zuider Lingedijk op 30 april 1999
pag. 30	-	Een nieuw soort; de koraalvlinder!
pag. 32	-	Excursie- en activiteitenprogramma

De volgende tijdschriften heb ik voor u doorgebladerd en zoveel mogelijk gelezen.

Boomblad (Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek)

Jaargang 11, nr. 1

Natuur en Milieu (gelijknamige stichting)

Jaargang 23, nr. 2, maart 1999

Vlinders (de Vlinderstichting)

Jaargang 14, februari 1999

Natuurbehoud (Natuurmonumenten)

Jaargang 30, nr. 1, februari 1999

Van Nature (Natuurmonumenten)

Jaargang 9, nr. 2, februari 1999

Gelderse Poort (werkgroep Gelderse Poort)

Broedvogelkrant 1, februari 1999

Zoogdier (zoogdierbescherming en -kunde)

Jaargang 9, nr. 2, november 1998

Als er niets wordt gedaan zal de hamster binnen zeer afzienbare tijd dezelfde weg opgaan als eertijds de otter. In een artikel in Boomblad - de hamster als boegbeeld - worden de mogelijkheden geschetst om de hamster structurele mogelijkheden tot overleving te bieden. Het feit dat de hamster een cultuurvolger is, die alleen op boerenland kan leven, maakt een beschermingsplan ingewikkeld.

In aansluiting hierop lezen we in Zoogdier over belangrijke zoogdiergebieden in Nederland. Inmiddels zijn de voor zoogdieren belangrijke gebieden in kaart gebracht. Vergelijkt men deze gebieden met de kaart van de Ecologische Hoofdstructuur, dan wordt duidelijk dat veel voor zoogdieren belangrijke gebieden niet hierin zijn opgenomen. Met name in Limburg, Overijssel, Drenthe, Friesland en Noord-Holland kan nog meer voor gebiedsgerichte zoogdierbescherming worden gedaan. Terugkomend op de hamster, zal voor deze soort in Zuid-Limburg meer beschermd gebied aangewezen moeten worden.

Ik ben overigens blij dat het blad Zoogdier na een ongewoon lange zomerslaap weer een nummer heeft uitgebracht.

Natuur en Milieu brengt de geplande wijk Lanxmeer (Ecologische wijk) in Culemborg onder de aandacht van haar lezers. Voor N.V.W.C.-ers die begaan zijn met de natuur in de eigen omgeving is het zeker interessant te lezen hoe er in Utrecht (de stad) wordt gewerkt aan

een ecologische hoofdstructuur. Wellicht komt het in Culemborg ook zover dat alle losse plannen op elkaar aangesloten worden, zodat er een groen net over Culemborg zal komen te liggen.

Blij verrast ben ik met het eerste nummer van de Gelderse Poort. Vooralsnog bestaat dit bericht van de werkgroep Gelderse Poort uit een tweezijdig, dicht bedrukt A2-vel. Het gaat allemaal over broedvogels. Blauwborsten nemen sterk in aantal toe. Kluten en visdiefjes zijn bijna verdwenen. Verder lezen we over roodborsttapuiten. Deze vogels blijken het in het deel van de Gelderse Poort dat onderzocht is goed te doen. In een agrarisch cultuurlandschap van zo'n 800 ha. broeden nog ongeveer 30 paartjes. Dit is des te meer opmerkelijk omdat de landelijke trend een achteruitgang in agrarisch gebied laat zien. Hoe vogelrijk het rivierbegeleidende oobos is laat een onderzoek zien dat in de Millingerwaard in 1997 en 1998 is gehouden. In een proefvlak van 40 ha., hoofdzakelijk met wilgenbos begroeid, werden 61 soorten als broedvogel vastgesteld. Zeer talrijk waren bosrietzanger, tuinfluiter, zwartkop, fitis en tjiftjaf. Kunnen wij over 10 à 15 jaar bij ons in de nieuwe natuur van de uiterwaarden zoveel zangvogels te horen krijgen?

Tot zover dit overzicht. Alle genoemde en besproken tijdschriften liggen inmiddels weer in de lectuurbak in ons clubhuis. Kijk er eens in. Je weet niet wat je leest.

Achttiende winterroofvogeltelling

Bespreking van de resultaten

Terwijl de spreuwen onder ons dak luidruchtig om eten bedelen, probeer ik mij weer die dertigste januari voor de geest te halen, toen wij de roofvogels van winters Culemborg telden. Gelukkig hoef ik geen smeug sfeerverslag van de gebeurtenissen meer te produceren. Dat was in de vorige Hak'al al te lezen. Nu hoef ik alleen nog maar in te gaan op de droge cijfertjes. En dat die spectaculair te noemen zijn heb ik in de vorige Hak'al ook al beweerd. Maar waarom dan spectaculair? Ik doel niet alleen op de waarnemingen van spectaculaire soorten zoals de zeearend en de havik. Ook in totale aantallen is er sprake van een bijzondere telling. Het absolute record in totale aantallen vogels is dit jaar weer gebroken. In dit tweede deel van het roofvogelfuilleton zal ik ingaan op die resultaten. Want wat zeggen deze getallen. Is te verklaren waarom er tijdens de winterroofvogeltelling de laatste jaren steeds meer roofvogels geteld worden? Kunnen we hieruit concluderen dat het goed gaat met de roofvogels in Nederland?

Betrouwbaarheid van de telresultaten

Wat zeggen de getallen nu? Zat er nu één zeearend in het Culemborgse werkgebied? Waarschijnlijk wel. Zat er dan ook maar één havik? Mogelijk niet. Betekenen de verschillen in telresultaten van de verschillende jaren, absolute schommelingen in aantallen daadwerkelijk aanwezige vogels? Integendeel. Behalve schommelingen in aantallen roofvogels, zijn er diverse andere factoren die onze telresultaten hebben beïnvloed.

Telgebied

Een van de factoren die de vergelijking tussen verschillende jaren bemoeilijkt, is dat niet elk jaar het zelfde gebied is geteld. In de loop der jaren zijn de grenzen van het telgebied diverse keren gewijzigd. Dit kan de telresultaten in belangrijke mate beïnvloeden, vooral als in sommige jaren gedeelten niet zijn meegeteld die bijzonder roofvogelrijk zijn.

Weer

Ook de variatie in telomstandigheden kan de telresultaten beïnvloeden. Op een zonnige dag zoals tijdens de laatste telling zijn roofvogels veel actiever dan tijdens een gure regenachtige dag. Daardoor zullen tijdens een mooie dag veel meer vogels worden waargenomen dan tijdens een dag met slecht weer (nog afgezien van het feit dat de sores van natgeregende en kleumende tellers de waarneming ook niet positief beïnvloeden).

Telmethode

In de verschillende jaren is er niet altijd even intensief en op dezelfde wijze geteld. Als er in een jaar minder tellers deelnemen, zal er doorgaans oppervlakkiger geteld worden. Daarnaast zijn in enkele jaren bepaalde

gedeelten vanuit de auto geteld. De telresultaten hiervan zijn mogelijk minder volledig dan met een telling vanaf de fiets.

Correctie?

Het zou goed zijn om de resultaten van de diverse jaren eens voor deze factoren te corrigeren, om te kijken wat de invloed daarvan op de telresultaten is. Voor dit artikel is een dergelijke correctie niet uitgevoerd.

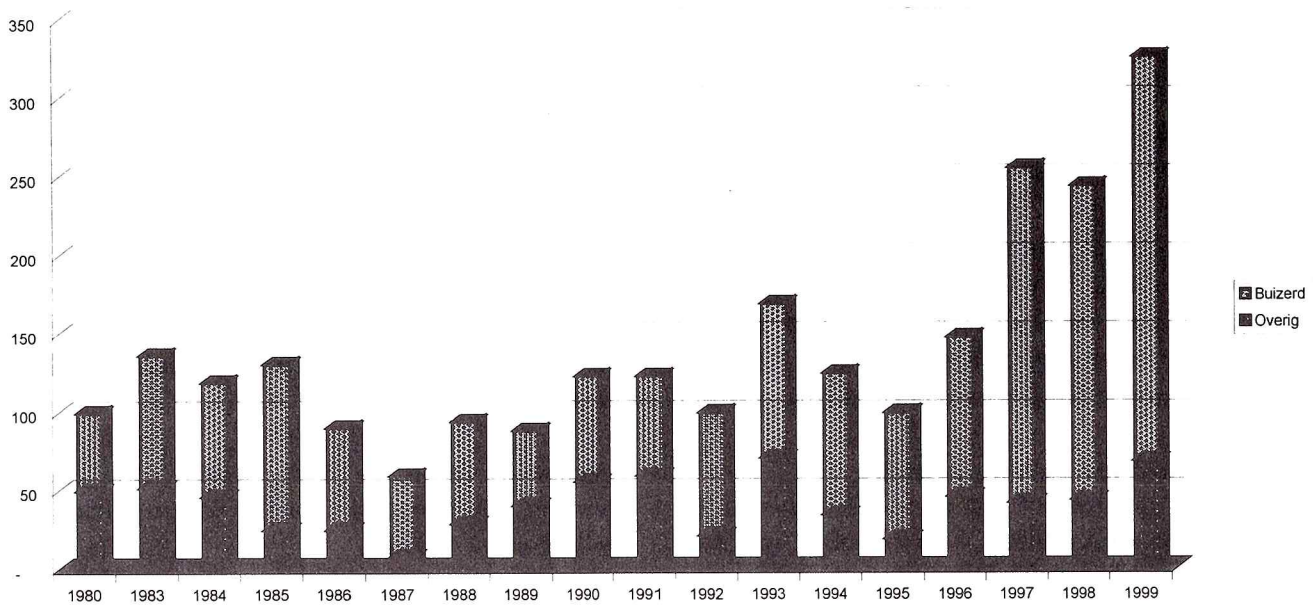
De telresultaten van 1999

In totaal zijn bij de telling van 1999 de volgende aantallen roofvogels waargenomen:

Buizerd:	134 ex.
Torenvalk:	25
Sperwer:	9
Havik:	1
Zeearend:	1

Totaal:	170

Zoals ik hiervoor al heb aangegeven, is dit aantal een absoluut record. Het vorige record stamt uit 1997 met in totaal 133 waargenomen vogels. Beide records zijn met name te danken aan de spectaculaire hoeveelheden buizerds. Alleen al zij overtreffen in aantal alle totaalresultaten van de voorgaande jaren! Zelfs als wordt gecorrigeerd voor de eerder genoemde factoren lijkt het me stug dat er geen sterke toename van de buizerd te zien blijft. Dat is dan ook een van de redenen om in dit artikel extra diep in te gaan op de buizerd (de andere reden is natuurlijk te vinden in mijn naam). Ook de andere waargenomen soorten zullen echter kort aan de orde komen.

Aandeel buizerd in totaal (index)

De Buizerd

De buizerd is de grote ster van deze telling én van de tellingen van de voorgaande twee jaren. Niet alleen het huidige record, maar ook dat van 1997 is volledig aan de toename van de buizerd te danken (zie figuur 1. 1980 is op 100 gesteld). Toen in 1997 voor het eerst een groot aantal buizerds werd geteld, dachten we nog dat het om een eenmalig topjaar ging. 1997 kende een strenge winter en we namen aan dat het voornamelijk ging om Oost-Europese vogels die hier de barre omstandigheden in het Oosten ontvluchtten. Toen de toename zich in 1998 en 1999 voortzette (beide met zachte winters), rees het vermoeden dat de toename op een toename van de Nederlandse buizerds zou kunnen wijzen. Maar waar komt die toename dan vandaan?

Aantalsontwikkeling in Nederland

Een begin van een verklaring is te vinden in de Ecologische Atlas van de Nederlandse Roofvogels van Rob Bijlsma. Daar wordt de aantalsontwikkeling van de Buizerd vanaf de eeuwwisseling tot ongeveer 1993 besproken. De buizerd is van nature een uitgesproken bosvogel. Rond de eeuwwisseling was er in Nederland bijna alleen jong bos te vinden. De buizerd was toen dan ook een schaarse broedvogel. Met het ouder worden van de bossen is de buizerd in aantal toegenomen. In de Tweede Wereldoorlog was het aantal paren echter waarschijnlijk nog steeds kleiner dan 100 (schaarser dan bijvoorbeeld de havik).

Na de Tweede Wereldoorlog zijn de aantallen sterker gaan groeien. Vanwege het gebruik van pesticiden in de jaren vijftig en zestig is deze groei afgevlakt. Maar

daarna konden de aantallen echt gaan toenemen. Doordat de Nederlanders de gewoonte hadden om bos vooral op de arme zandgronden aan te leggen, kwam de buizerd in eerste instantie vooral daar voor. In Drenthe was vanaf halverwege de jaren '70 een sterke toename van de aantallen territoria te zien. Op de Veluwe is de toename iets later begonnen. De sterke toename van de Buizerd in de winter in onze streken is echter iets van de laatste drie jaar.

Trekgedrag

Volgens Rob Bijlsma zijn de adulte buizerds met een territorium zeer honkvast. Ze zullen 's winters alleen verkassen als het voedsel te schaars wordt. De juvenielen trekken echter – afhankelijk van de voedselsituatie – veel verder weg, soms tot meer dan 50 km van het geboortegrond. Daarbij overwinteren juveniele buizerds veel meer in de open gebieden dan de adulten. Rob Bijlsma geeft dan ook aan dat het Rivierengebied een belangrijk overwinteringsgebied voor juveniele buizerds is.

"Vol" raken traditionele broedgebieden

Op een bepaald moment begonnen de traditionele broedgebieden van de buizerd "vol" te raken. Alle potentiële broedterritoria waren op dat moment bezet. Door het hogere aantal buizerds in die gebieden ontstond voor juveniele buizerds mogelijk eerder de noodzaak om na de zomer weg te trekken naar gebieden met meer voedsel. Een gedeelte van de toename hier zou dus verklaard kunnen worden door het bezet raken van alle zomer- én winterterritoria in de traditionele

broedgebieden, waardoor er extra veel juveniele buizerds in de winter in onze omgeving te vinden zijn.

Opmars op rijke gronden

Met het ouder worden van houtopstanden op de rijke gronden werden deze ook geschikter voor buizerds. Vanaf dat moment is waarschijnlijk de opmars van de buizerd op de rijke gronden in het rivierengebied en het westen van Nederland in gang gezet. In de Ooypolder is vanaf midden jaren '80 een sterke toename van het aantal territoria te zien. Met het bezet raken van de broedterritoria in de traditionele broedgebieden, is deze toename mogelijk nog sneller gegaan. Rob Bijlsma geeft aan dat er onder andere in het rivierengebied een verdere toename van de buizerd is te verwachten. In de omgeving van Nieuwegein lijkt dat op te gaan (hoewel de aantallen eigenlijk te klein zijn om echt "hard" te zijn). In 1986 vindt het eerste broedgeval van de buizerd plaats (*De vogels van Nieuwegein*, Vogelwacht Utrecht 1999). In 1993 – 1996 schommelen de aantallen territoria rond de drie. In 1997 zijn er 8 territoria (niet alle territoriale paren komen overigens daadwerkelijk tot broeden). Daar is dus in 1997 een sterke toename te zien, in de zomer nadat we voor de eerste keer een grote toename van de buizerd in de winter waargenomen hebben!

Aandeel in toename van plaatselijke buizerds

Een toename van de aantallen broedende buizerds in ons werkgebied zou een verdere verklaring kunnen zijn van de toename van de in de winter getelde buizerds. De grotere aantallen broedvogels brengen misschien ook meer jongen groot. Als zowel jongen als volwassen dieren hier in de winter blijven, kan ook dat mogelijk een gedeeltelijke verklaring zijn van de toename van de in de winter getelde buizerds. In het voorjaar worden de juveniele vogels mogelijk door de plaatselijke "territoriumhouders" verjaagd. Een probleem is dat niet bekend is of er hier ook een toename is van de aantallen broedende buizerds. Volgens de roofvogelatlas van Bijlsma kwamen er begin jaren '90 in het Beesdse Veld

al 11 tot 20 territoria per uurhok voor. In ons werkgebied is echter geen onderzoek gedaan naar aantalsontwikkelingen in territoria van buizerds. We weten dus niet of de aantallen toenemen (de enige zekere toename is de vestiging van twee Buizers te Culemborg, op 8 april 1997).

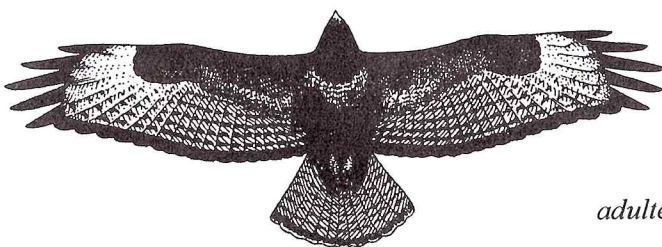
Voedselsituatie

Het is dus niet mogelijk om alle oorzaken zijn van de toename van de buizerds in de winter in onze omgeving te achterhalen. Eén ding is echter zeker. Voedsel moet hier rijkelijk voorhanden zijn, anders zullen de territoriale buizerds de nieuwkomers nooit dulden. De hoge aantallen die we 's winters waarnemen is hier op zichzelf al het bewijs voor. Want zonder een hoog voedselaanbod zouden deze aantallen natuurlijk nooit kunnen overleven. Dit hoge voedselaanbod kan tijdelijk zijn. In dat geval zullen de aantallen in de toekomst weer afnemen.

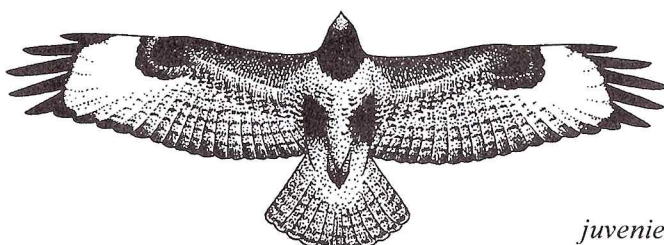
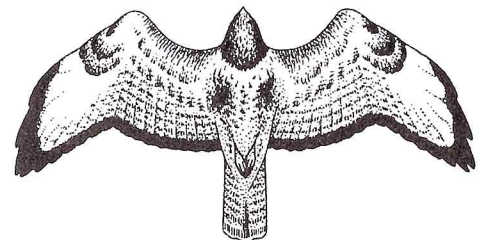
Concluderend

Het is moeilijk hard te maken waar de toename van de laatste jaren vandaan komt. Waarschijnlijk heeft het vol raken van de territoria in de traditionele broedgebieden er iets mee te maken en mogelijk nemen de aantallen territoria (en grootgebrachte jongen) hier ook toe. Overigens kan natuurlijk ook een gedeelte van de buizerds uit het buitenland komen. In elk geval moet de voedselsituatie hier goed zijn.

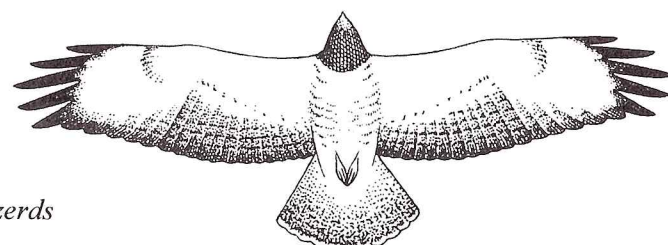
Als een groot gedeelte van de hier overwinterende buizerds uit juveniele vogels bestaat, moet dat in het veld waar te nemen zijn. Bij vliegende vogels is het verschil tussen juveniele en adulte vogels vrij goed te zien. Adulte vogels hebben een duidelijk afgescheiden donkere rand aan de achterrand van de vleugels en - in mindere mate - de staart. De juveniele beesten missen deze (zie illustraties). Het lijkt me interessant om te proberen bij volgende roofvogeltellingen de verdeling adult/juveniel vast te stellen. Jammer genoeg kunnen we de verschillen met voorgaande jaren niet meer vaststellen.

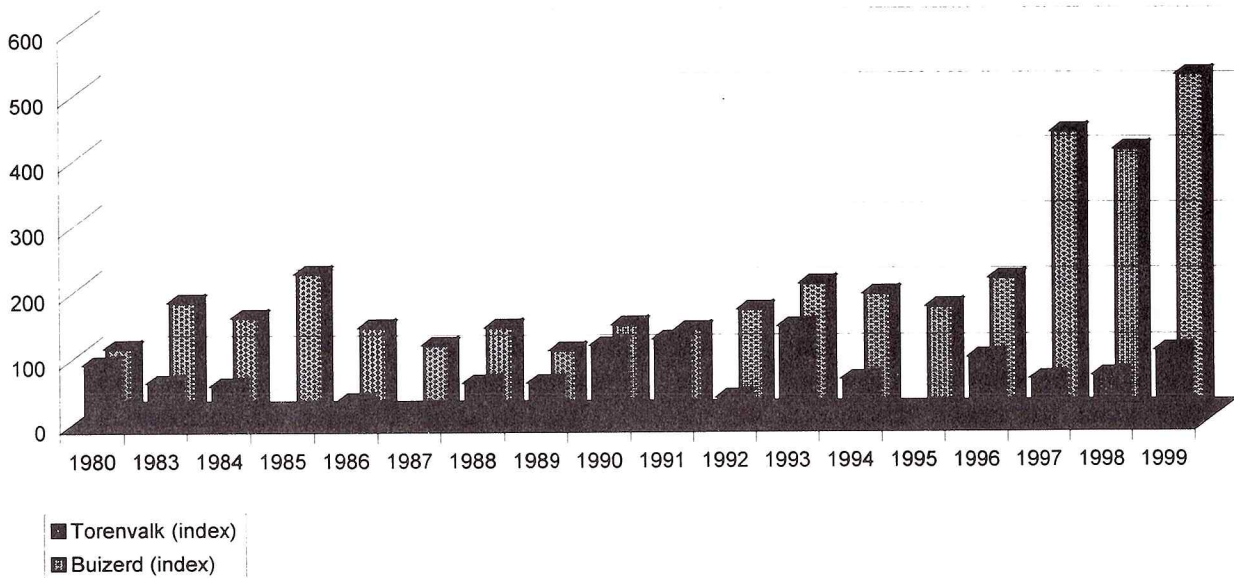
adulte buizerds

juveniele buizerds

Buizerd + Torenvalk (index)

De Torenvalk

De torenvalk is ook in redelijke aantallen gezien. Er is echter geen record gebroken. Het record staat op 33 waarnemingen in 1993. Als de voedselsituatie inderdaad zo goed is als de aantallen buizerds suggereren, heeft de torenvalk daar kennelijk in mindere mate van geprofiteerd. Dat kan natuurlijk komen, doordat de beschikbare prooien voor de torenvalk minder goed te vangen zijn. Volgens Bijlsma bestaat 84 % van het aantal prooien van de torenvalk uit muizen (voornamelijk veldmuizen). Het menu van buizerds is gevarieerder. Zij kunnen bijzonder snel reageren op een groot aanbod van een bepaalde prooi-soort, of het nu om konijnen, muizen, mollen of spreuwen gaat. Als we de aantallen torenvalken en buizerds in de verschillende jaren vergelijken, zien we dan ook dat er weinig correlatie lijkt te zijn tussen de aantalsontwikkelingen van beide soorten. Zo hier en daar lijkt er eerder sprake van een negatieve correlatie! Misschien vindt er dus zelfs wel voedselconcurrentie tussen de soorten plaats.

De Sperwer

Met het aantal van 9 waargenomen sperwers is het record van 1983 en 1984 geëvenaard. Sperwers zijn echter moeilijk waar te nemen, waardoor dit getal (en de vergelijking met vorige jaren) misschien minder over de werkelijke aantallen zegt. Het grote aantal waarnemingen kan ook te maken hebben met het goede weer.

De Havik

Dit geldt ook voor de waarneming van de havik. Haviken zijn in onze omgeving schaars en moeilijk waar te nemen. Dit is de vierde waarneming van een havik in de reeks van roofvogeltellingen. Dat betekent niet dat de havik niet in onze omgeving broedt. Bekend is dat er regelmatig een paartje haviken broedt in de eendenkooi De Woerd aan de Zeedijk. Vrijwel zeker is dat dit jaar ook weer het geval. Verder zijn er in de afgelopen winter regelmatig haviken gezien langs de Lek.

De Zeearend

De waarneming van de zeearend is natuurlijk helemaal een toevalstreffer. Jaarlijks overwinteren er in Nederland zo'n twee tot vijf zeearenden, onder andere in de Oostvaardersplassen. De kans dat we hem hier in de buurt tijdens de roofvogeltelling tegenkomen is dan natuurlijk bijzonder klein. Toch is het niet de eerste waarneming van een zeearend tijdens een roofvogeltelling. Ook in 1986 is een zeearend waargenomen. Deze heeft ook wat langer in de omgeving van Culemborg gepleisterd. Tijdens de roofvogeltelling van 1986 is er dan ook extra op gelet. Ook zo'n enorm beest is soms nog lastig te vinden. De zeearend van dit jaar is – ondanks een zoektocht na de melding – maar door twee mensen gezien (misschien heeft een derde hem nog gezien op de zondag er na, maar deze geheimzinnige persoon heeft op het kaartje niet aangegeven waar hij of zij hem gezien heeft).

Ook heeft de anonus verzuimd zijn of haar naam op het kaartje te zetten, zodat we het ook niet kunnen natrekken. Dat betekent helaas dat deze waarneming niet meetelt).

Tot slot

Al met al dus leuke resultaten bij deze achttiende

roofvogeltelling. Volgend jaar gaan we natuurlijk weer stug door met tellen. Ik ben benieuwd of we dan – na de magische grens van 100 in 1997 - de grens van 150 buizerds zullen bereiken. Aan de tellers zal het in elk geval niet liggen!

Jan Dirk Buizer.

Literatuur:

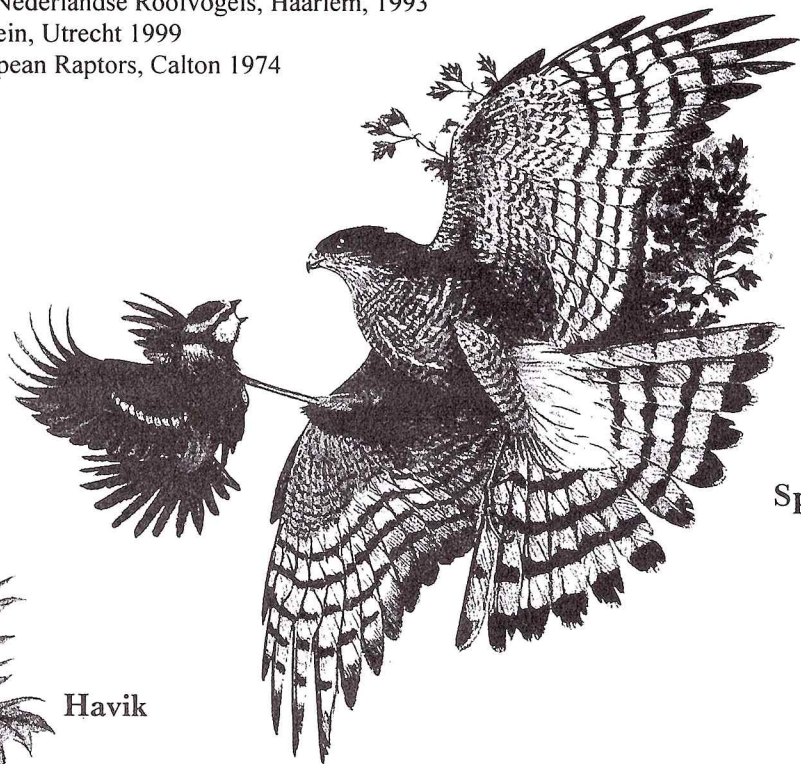
Bijlsma, R.G., e.a., Ecologische Atlas van de Nederlandse Roofvogels, Haarlem, 1993

Vogelwacht Utrecht, De Vogels van Nieuwegein, Utrecht 1999

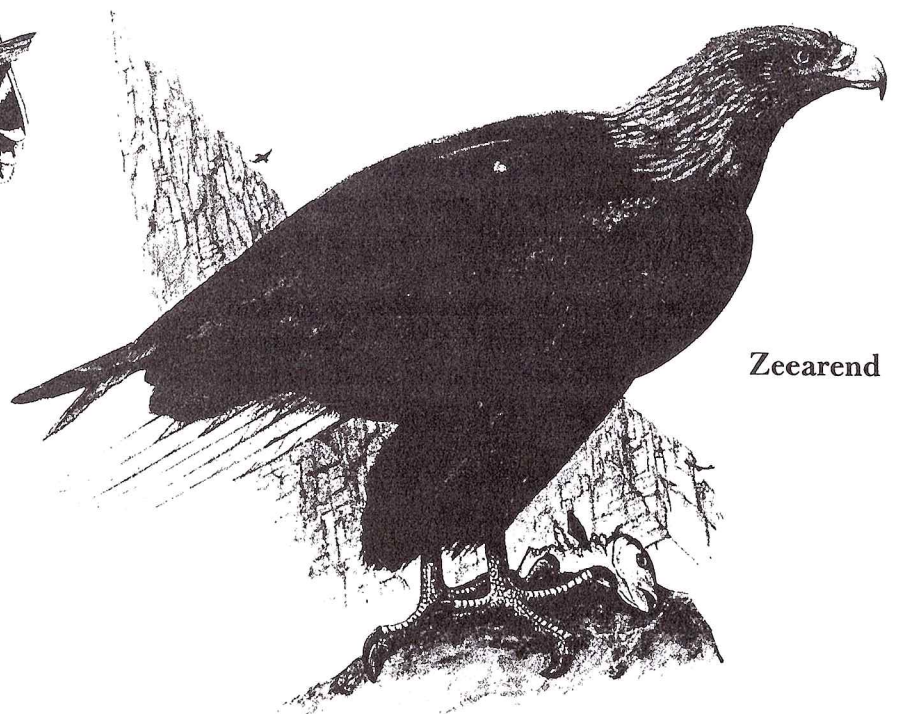
Porter R.F., e.a., Flight Identification of European Raptors, Calton 1974

Havik

Sperwer

Zeearend

Vijf jaar Steunpunt NME Culemborg

In Culemborg heeft het preventief milieubeleid zich in de afgelopen jaren stapje voor stapje zich kunnen ontwikkelen dankzij de inzet en bijdrage van veel mensen. Het samenbrengen van de juiste mensen op het goede moment is uitgegroeid tot een organisatie waarin mensen vanuit een zelfde visie willen werken aan het behoud en de verbetering van het milieu.

Het begin

In 1989 verscheen het eerste milieubeleidsplan (NMP). Gemeenten werden opgeroepen zich (nog) meer in te zetten voor het milieu met de nadruk op preventief milieubeleid. Het begin van NME (Natuur en Milieu Educatie).

De gemeente Culemborg gaf hieraan gehoor door de aanstelling in 1989 van een contactambtenaar NME, helaas nog zonder de benodigde uren. Het duurde nog tot 1991 voor er een halve formatieplaats beschikbaar kwam.

In december 1990 werd de Stuurgroep NME Rivierenland opgericht, een samenwerking van diverse regionale organisaties en bestaand uit vertegenwoordigers van natuur- en milieugroepen, het onderwijs en de gemeenten.

Scholen in Culemborg stelden vanaf 1992 een contactpersoon aan, die als intermediair fungeert tussen school en gemeente.

Locale activiteiten, aansluitend bij de regionale projecten, werden georganiseerd, vaak in samenwerking met N.V.W.C.-leden.

Stuurgroep NME Culemborg

In 1992 is het initiatief genomen om de gemeente Culemborg en de verschillende particuliere organisaties die zich met milieu bezig houden bij elkaar te brengen. Op deze manier zou het mogelijk zijn om gezamenlijk activiteiten op het gebied van NME te organiseren.

Als overlegorgaan van het samenwerkingsverband NME is toen de Stuurgroep NME Culemborg opgericht. Naast de gemeente zijn in de stuurgroep vertegenwoordigd:

- Natuur- en Vogelwacht Culemborg
- Stichting Kinderboerderij de Heuvel
- Stichting M(ilieu) E(ducatie) Anders.

Op de Kinderboerderij werd het een en ander aangepast en kreeg het Steunpunt NME een eigen ruimte.

Op 28 mei 1994 heeft de Stuurgroep het Steunpunt NME in gebruik genomen. Het steunpunt NME is van het samenwerkingsverband NME.

In de Stuurgroep wordt het beleid bepaald dat vanuit het Steunpunt vorm gegeven wordt en worden de projecten vanuit het Steunpunt vastgesteld.

De Stuurgroep die voorgezeten wordt door de wethouder milieu is samengesteld uit:

- hoofd afdeling Milieu
- beleidsmedewerker NME, afd. Milieu
- coördinator Steunpunt
- Natuur en Vogelwacht Culemborg
- Stichting Kinderboerderij
- Stichting ME Anders
- vertegenwoordiger basisonderwijs.

Projectgroep

Uit de Stuurgroep NME is de Projectgroep Activiteiten ontstaan. Deze projectgroep verzorgt de voorbereiding en de uitvoering van de activiteiten die vanuit het Steunpunt NME plaatsvinden. Het doel van de activiteiten is de burgers te informeren over natuur en milieu. Naast het overdragen van kennis wordt de mogelijkheid gecreëerd houding en gedrag t.o.v. het milieu zodanig te veranderen, dat minder schade aan het milieu wordt toegebracht.

Sinds het najaar van 1992 zijn door het samenwerkingsverband NME projecten georganiseerd, die in een weekend op de Kinderboerderij en vanaf mei 1994 vanuit het Steunpunt NME zijn uitgevoerd.

Achtereenvolgens is ingegaan op de thema's:

1992: energiebesparing.

1993: ecologisch groenbeheer

1993: woonvormen bij mens en dier

1994: opening Steunpunt milieuvriendelijk wonen

1994: waterproces

1995: 20 jaar N.V.W.C.

Eur. Natuurbeschermingsjaar

1995: levende rivieren

1996: bomen

1996: van graan tot brood

1997: natuurlijk wonen
 1997: dijkverbetering
 1997: landbouw en natuur
 1998: verkeer, vervoer en het milieu

Steunpunt NME

Op het Steunpunt is een uitleensysteem aanwezig, Basisscholen kunnen hiervan gebruik maken. Leskisten en dozen, documentatiemateriaal, lesmateriaal, folders, tijdschriften, boeken, video's enz enz. staan hiervoor ter beschikking.

Vanuit het Steunpunt wordt al vanaf 1993 medewerking verleend aan wat vroeger boomplantdag heette.

Omdat er niet altijd een locatie voorhanden is om voor veel schoolkinderen een boom te planten is de dag omgedoopt tot boomfeestdag. Met behulp van een boominformatiemarkt en het aanplanten van minimaal een boom per school wordt het belang van jongstaf aan jeugd te betrekken bij hun omgeving toch gerealiseerd.

Na de aanleg van een speeltuin op De Heuvel is de locatie van de kinderboerderij heringericht.

In 1997 is de Natuurtuin van het Steunpunt op de Heuvel aangelegd. Een Culemborgse tuin met verschil-

lende landschapselementen van vroeger en nu uit de omgeving van Culemborg.

Activiteit 1999

Op 12 en 13 juni 1999 wordt de Natuurtuin officieel geopend. Het weekend zal ook in het teken staan van tuinieren: natuurlijk tuinieren.

Vrijwilligers in vele gelederen van het Steunpunt zijn al maanden bezig alles op te zetten. Mocht U ook kriebels gekregen hebben om mee te doen, meldt U aan bij het Steunpunt NME, want er is al veel gebeurd, maar we zijn er nog niet.

De zoektocht naar het vinden van evenwicht, tussen natuur en milieu aan de ene kant en de eisen die de mens aan haar bestaan stelt aan de andere kant, gaat door.

Help mee in de activiteiten handvaten aan te reiken bij keuzes die ieder in zijn situatie moet maken voor het behoud van dat evenwicht voor een beter milieu.

Een van de vele vrijwilligers

Gerrie Monfils,
 0347377638.

Dia-lezing vrijdagavond 26 maart 1999 over de Biesbosch

De lezing door de boswachter van SBB Jacques van der Neut en de diabeelden was een voorproefje op de excursie voor de volgende dag. Ook andere geïnteresseerden die niet naar de Biesbosch gingen kwamen volledig aan hun trekken. Zaterdag 27 maart vertrokken wij massaal van de Ketelvink met als doel een bezoek aan de Biesbosch. Wij hebben het bezoekerscentrum de Hollandse Biesbosch bezocht. Vervolgens begaven wij ons naar de fluisterboot.

Vanaf de fluisterboot hadden wij een prachtig beeld van de Hollandse Biesbosch, toegelicht door Jacques van der Neut en andere natuurliefhebbers. Wij hebben twee observatiehutten bezocht waaruit wij het gebied waarin wij ons bevonden zeer goed konden bekijken. Een wandeling door een deel van de Brabantse Bies-

bosch was de moeite waard. Het bezoek aan het Biesboschmuseum in Werkendam verschaftte veel informatie. Een welbestede dag waar wij als natuurliefhebbers van hebben genoten. Alle eer aan de organisatie, hiervoor hartelijk dank.

Groetjes, Arie Huijgen.

Foto's N.V.W.C.

Wil de heer die zo spontaan een film en foto's toezegde op mijn antwoordapparaat zich nog een keer melden, maar nu met naam en adres of telefoonnummer.

Dit aanbod werd gedaan op de oproep van de jubileumcommissie om foto's, dia's video's en films voor de aanleg van een archief.

Gerrie Monfils

Verslag van de excursie naar de Biesbosch d.d. 27 maart 1999

o.l.v. Leo van der Kooij en Jacques van der Neut

Nadat we de avond tevoren al flink waren opgewarmd door de boeiende lezing van Jacques van der Neut, reden we precies op tijd weg uit de Middelcoopstraat. Het was in een woord schitterend weer. Zonder oponthoud bereikte onze colonne van 7 auto's al om kwart voor negen het parkeerterrein bij het bezoekerscentrum "De Hollandse Biesbosch". Aldaar sloten de overige deelnemers verdeeld over 4 auto's zich bij ons aan. Terwijl tjiiftjaf en vink in opperbeste lentestemming ons toezongen liepen we naar het centrum. We hadden ruim te tijd voor een bekertje automaatkoffie, wat rondkijken, noodzakelijke hygiënische bezoeken afleggen, enz. alvorens wij ons inschepten op de fluisterboot.

Onze gids, Jacques van der Neut, boswachter van het SBB en als zodanig werkzaam in de Sliedrechtse Biesbosch, vertelde ons op de boot aan de hand van een kaart hoe we zouden varen. De boot was open en de energie werd opgewekt d.m.v. zonne-energie. Er was een zonnepaneel als een soort dak over de boot gemaakt. Hierdoor werd de zonne-energie in electriciteit omgezet. Deze manier van voortbewegen is nagenoeg geluidloos. Bij het afvaren scheen de zon nog volop, maar er kwamen steeds meer donkere mistwolken opzetten. Al spoedig schermde ze de zon af en trokken kille mistflarden over het water. Ondertussen was er van alles te zien en te horen. Griendbossen en kaden riet en struikgewas gleden aan ons voorbij. Doordat struiken en bomen nog kaal waren, waren de vogels duidelijk te zien. Zo vertoonde een zingende blauwborst ons vol trots zijn blauwe borst. We voeren verder door een brede kreek langs wilde eenden, futen en meerkoeten.

Gaaien, eksters en kraaien waren de meest voorkomende vogels, maar ook buizerds, bruine kiekendieven en kleiner spul zoals mezen, tjiiftjafs, vinken, winterkoningen en rietgorzen waren er te zien en niet te vergeten te horen. We voeren door een ondiepe geul door drooggevalen slikken en meerden aan bij een kade. Nu was dat aanmeren een sjiek woord voor tegen een modderige oever opvaren. Hier konden we de boot verlaten en door de modder tegen een dijk opploeteren. Boven gekomen keken we uit over een landbouwvolder, waar aan natuurontwikkeling werd gewerkt. Er waren al wat geulen gegraven, maar voor de rest was het er kaal. Afgezien van wat kuifeenden, bergeenden en een eenzame haas, was er weinig te zien. Jacques vertelde wat er nog moest gebeuren. Nog een paar jaar en dan zou hier een nieuw stuk natuur van ruim 100 hectare liggen; landbouwgebied teruggegeven aan de natuur. Dit was een stuk van de ruim 2000 hectare die in de hele Biesbosch tot natuur worden gevormd en aan het Nationale Park zullen worden toegevoegd. Hiermee zal de Biesbosch met oppervlakte van 9000 ha. Een van onze grootste nationale parken worden. Terwijl boven ons een leeuwerik het voorjaar bejubelde liepen we weer naar de boot, die naarmate er

steeds meer modderschoenen en -laarzen overheen gingen steeds meer op de spreekwoordelijke modderschuit ging lijken. We konden nog juist de "drempel" passeren en voeren weer terug. Ondertussen kwamen er steeds meer kille mistflarden opzetten.

Terwijl Jacques ons vertelde over de schietwilgen en de Duitse Dot, zagen enkelen voor in de boot een reebok die zwemmend de kreek overstak. Iedereen richtte de blikken en de kijkers. Het dier zwom rustig verder en klauterde even later de oever op. Maar hoe zat het nu met die Duitse Dot? Dit is een soort wilg die zeer lange dunne buigzame takken heeft. Vroeger werden ze vooral langs de randen van een griend geplant. Ze worden niet groter dan een flinke struik. Met de lange dunne tenen werden de bundels van de afgehakte tenen van de schietwilgen samengebonden. Verderop bereikten we een vogelkijkhut. Hier was een echte aanlegplaats. We konden nu goed uitkijken over de Mariapolder. Dit is een voormalige graslandpolder die een paar jaar geleden aan de natuur is teruggegeven. Hiervoor was het slechts nodig een paar openingen te maken in de omringende kade. Op het water van de grote ondiepe plassen zaten veel vogels. Er waren ruim 100 pijlstaarten, maar ook krakeenden, slobenden, wintertalingen, kluten, grutto's en tureluurs. Tijdens de vaartocht waren op diverse plaatsen ook beversporen te zien, zoals doorgeknaagde bomen, geschilde takken en een zgn. Glijbaan, waar de bevers een modderig pad uitgesleten hebben van uit het water over de kade de griendbossen in.

In verband met de tijd moesten we de beloofde beverburcht missen, want we waren inmiddels al drie kwartier over de besproken vaarduur heen. Wel passeerden we een reigerkolonie, volgens Jacques met 17 nesten in 1998, waar we heel goed de nesten en de broedende vogels konden zien. In zachte winters zitten blauwe reigers al in maart te broeden. Prachtig waren de oranje gekleurde snavels van de reigers te zien. Alleen in de broedtijd hebben de snavels zo'n mooie felle kleur. Inmiddels was de zon weer doorgelopen, zodat onze door de kille mistflarden verkleumde leden weer flink werden opgewarmd. Na een vaartocht van 3 uur meerden wij weer aan bij het bezoekerscentrum.

Jacques legde de chauffeurs uit hoe we het veer over de Nieuwe Merwede konden bereiken. Hijzelf ging binnendoor op de fiets. Gelukkig bleek de pech met de veerboot snel verholpen, zodat we slechts met een gering oponthoud de andere oever bereikten. We vielen meteen met de neus in de boter, want in de beide Spieringpolders wemelde het van de eenden en steltlopers. Ook deze polders waren 2 jaar geleden nog pure landbouwpolders. Nu keken we uit over geulen, plassen en drassige oevers. We wandelden over de dijk naar de Spieringsluis, waar de auto's weer op ons wachtten. We zagen veel eenden, slob-, krak-, pijlstaart-, kuif- en tafeleenden. Opmerkelijke waarnemers ontdekten zelfs nog enkele nonnetjes, waaronder een enkel mannetje en brilduikers. Wat steltlopers betreft zaten er kemphanen, kieviten, tureluurs, grutto's, kluten en een paar kleine plevieren. Al doorlopend werd het licht steeds gunstiger voor waarnemingen. Dit leverde zowaar nog een paartje zomertalingen op. In een gedeelte van de plas waar veel waterplanten boven het wateroppervlak uitstaken hoorden we een hinnekend geluid. Er bleken dodaarsjes te zitten. Deze kleine fuutachtigen maken in de broedtijd dit karakteristieke geluid. Terwijl een grote donkere wolk naderde, namen we afscheid van Jacques die ons zo voortreffelijk had geleid en reden naar het Biesboschmuseum.

Enkele spatten uit de dreigende wolkenmassa vertelden ons dat het nu tijd was voor een museum (over planning gesproken). Binnen was er veel te zien, vooral ook over de cultuurhistorie van het gebied. Na het bekijken van

een mooie en informatieve diaserie waaierde iedereen uit. De inmiddels weer op volle sterkte schijnende zon lokte menigeen naar het terras. Het verpozen in het heerlijke voorjaarszonnetje bleek zo ontspannend dat ik alle trucs uit de kast moest halen om ook de laatste zoonbidders in beweging te krijgen voor het laatste deel van de tocht. Over smalle polderwegen reden we naar de vogelkijkhut aan de rand van de polder Maltha, wederom een tot natuurgebied getransformeerde polder. Tot onze verrassing werden we hier begroet door een boerenzwaluw, even later gevolgd door een heel gezelschap van 14 van deze vogels. Ook hoorden we hier zelfs 2 fitissen zingen (kort voor het museumbezoek had een van onze jongste excursiedeelnemers ons al opmerkzaam gemaakt op een zingend exemplaar bij de Spieringsluis). Zodoende ontmoetten hier zomer- en wintergasten elkaar. Wie heeft er wel eens boerenzwaluwen zien vliegen boven zwemmende nonnetjes? Vandaag waren we hier getuige van.

Op het parkeerterrein, met de kijkers en telescopen gericht op een viertal in het vers geploegde akkerland rustende (of zonnende?) reeën namen we afscheid van elkaar. Wim Rubers zwaaide met een tak van een magnolia met dikke bloemknoppen. Dit keer niet voor wetenschappelijk onderzoek, maar om het voorjaar binnenshuis te halen. Zonder oponthoud bereikten we al spoedig weer onze thuisbasis na een zeer geslaagde dag, mede door het voortreffelijke weer en de prettige wijze van begeleiden door Jacques van der Neut.

Lijst van waarnemingen:

Vogels:

Fuut	Tafeleend	Zilvermeeuw	Winterkoning
Dodaars	Brilduiker	Stormmeeuw	Heggemus
Aalscholver	Nonnetje	Kokmeeuw	Fitis (zeker 3)
Blauwe reiger	Buizerd	Holenduif	Tjiftjaf
Knobbelzwaan	Sperwer	Houtduif	Blauwborst
Grauwe gans	Bruine kiekendief	Grote bonte specht	Roodborst
Wilde eend	Torenavalk	Veldleeuwerik	Merel
Krakeend	Fazant	Boerenzwaluw (15!)	Zanglijster
Pijlstaart	Meerkoet	Witte kwikstaart	Matkop
Wintertaling	Scholekster	Spreeuw	Pimpelmees
Zomertaling	Kievit	Vlaamse gaai	Koolmees
Slobeend	Kleine plevier	Ekster	Vink
Bergeend	Wulp	Kauw	Putter
Nijlgans	Grutto	Zwarte kraai	Rietgors
Kuifeend	Kemphaan	Roek (onderweg)	

Overige dieren:

Reeën: 1 ex. Zwemmend; 4 ex rustend in akker; Hazen; Bevers: alleen sporen: knagen, schillen en een "glijbaan".

Bijzondere planten:

Duitse Dot (voor bindtenen)

Spindotters (de eerste bloeiende exemplaren)

Veldstruiken, b.v. vlier, meidoorn, vogelkers al in het jonge blad

Bloeiend: groot hoefblad, kleine veldkers, paarse dovenetel

De wilgen waren al dik in de stuifmeelkatjes en ook de katjes van de populieren waren al volop ontwikkeld.

Leo van der Kooij

Wonderlijke waarnemingen

Al ruim een uur had ik langs de rivier gebanjerd zonder een mens tegen te komen. Tijdens zo'n uurtje kom je even helemaal bij van het gejaagde leven in onze maatschappij.

Wanneer je dan weer je gedachten op een rijtje hebt gezet en vervolgens alles van je hebt afgeschud dan is de bewondering voor datgene wat je zoal kunt aanschouwen in de natuur des te groter, maar tevens de verwondering, zo niet verbijstering, wanneer je na zo'n verkwikkend uitstapje, weer mensen op je weg vindt. De mens (met bijbehoren): een dwaze uitvinding en grillige speling (vergissing?) van de schepping.

Toen ik mijn schreden weer richtte naar de bewoonde wereld, zag ik ineens een langharig hoogpotig beest van links naar rechts door de wei rondrennen. Schijnbaar zonder doel.

Nadat ik mijn kijker had gericht op het dier, om het raadsel op te lossen, constateerde ik dat ik te doen had met een jachthond die achter een haas aan zat. De arme achtervolgde langoor wist niet hoe hij het had en scheurde door het weiland zoekend naar een manier om aan zijn belager te ontkomen.

Een meidoornbosje en wat prikkeldraad bleken zijn redding. Op het pad liep een wat bolle man met hondenriem om de nek. 's Mans buik pulde over de broekriem heen en een moment flitste het door mij heen dat het niet zo gek zou zijn wanneer het baasje gezellig met zijn hond mee zou rennen. Het zou hem geen kwaad doen.

De slanke jachthond had hij zeker ter compensatie genomen of als herinnering aan betere jeugdijaren. Nu liet hij de hond en hazen uit.

Op weg van de dijk naar huis kwam ik nog meer hondenliefhebbers tegen.

Een dame met beestje van 10 bij 30 centimeter (zo eentje die je met storm niet uit kunt laten omdat ze dan wel eens zouden kunnen wegwaaien) vermaande, op babytoonhoogte, het diertje dat het niet zo moest trekken. Dit behoorde kennelijk tot de opvoeding, aangezien ik me niet kon voorstellen dat de magische toverdrank van een of andere druïde onnatuurlijke effecten te weeg had gebracht.

In het park was ik wederom getuige van een wat eigenaardige situatie.

Een vrouw met een ongeveer even groot hondje als de vorige, trachtte het diertje te overreden om toch vooral zijn plasje te doen. Het werd het diertje zo'n 6 tot 8 keer verzocht maar het liet hem, helaas voor zijn vrouwtje, volstrekt onberoerd. Het wolbaaltje, een plukje haar op zijn kop met een snoezig roze haarklipje bijeengehouden zodat de donkere oogjes zichtbaar werden, staarde vol ontzag naar een voor hem levensgroot gevaar. Een Bouvier.

Deze kreeg een heropvoeding van een krijgslustig baasje die uit volle borst het dier toebrulde dat hij naast hem moest blijven. De bouvier bevond zich op ongeveer 2 meter afstand van de man. Klaarblijkelijk gehoorgestoord.

Een echtpaar op de fiets met ook zo iets als een bouvier, moest stoppen omdat hun viervoeter zo vreselijk graag met het andere harige geval wilde rondrennen.

"Lig, down, lig, down," kreeg het dier te horen, waarna hij zich gewillig met de buik op de grond drukte; met hoopvolle blik op zijn soortgenoot gericht, de vier poten sprongklaar om misschien toch nog aan zijn eigen grillen te kunnen toegeven.

Verbazing, stille bewondering, maakte zich van mij meester, want ik moet toegeven dat ik nog nooit zo'n intelligent dier had gezien. Twee talig nog wel!

Enigszins uitgeput van al deze wonderlijke waarnemingen plofte ik uiteindelijk thuis op de bank om voor mijzelf te concluderen dat ik toch liever de vrije vogels in de lucht waarneem dan de arme door- en opgefokte beesten, die in mensen handen zijn gevallen.

Anne Martine Reesink-Buijtenhuijs.

Trekvogelpad

Vogelbescherming Nederland bestaat in 1999 100 jaar en het NIVON 75 jaar.

Reden om naast het Pietenpad (LAW1) wat loopt van Noord naar Zuid een Oost-West verbinding te maken.

Van Bergen aan Zee in Noord-Holland tot aan Enschede in Overijssel is een lange afstands wandeling (LAW) voor wandelaars uitgezet. 60 wandelingen die achterelkaar gelopen een aaneenschakeling van natuurschoon bieden.

Wat te denken van Wormer en Jisperveld, landgoed Groeneveld, Langbroeker Wetering, Zeister bossen, Amerongse Bos, Blauwe Kamer, Grebbeberg, Ginkelse Heide, de IJssel en zijn uiterwaarden. Dit zijn nog maar enkele juweeltjes.

Vele wandelingen gaan door internationaal erkende 'Belangrijke vogelgebieden'.

Al deze wandelingen staan in de nieuwe gids Trekvogelpad, de LAW2.

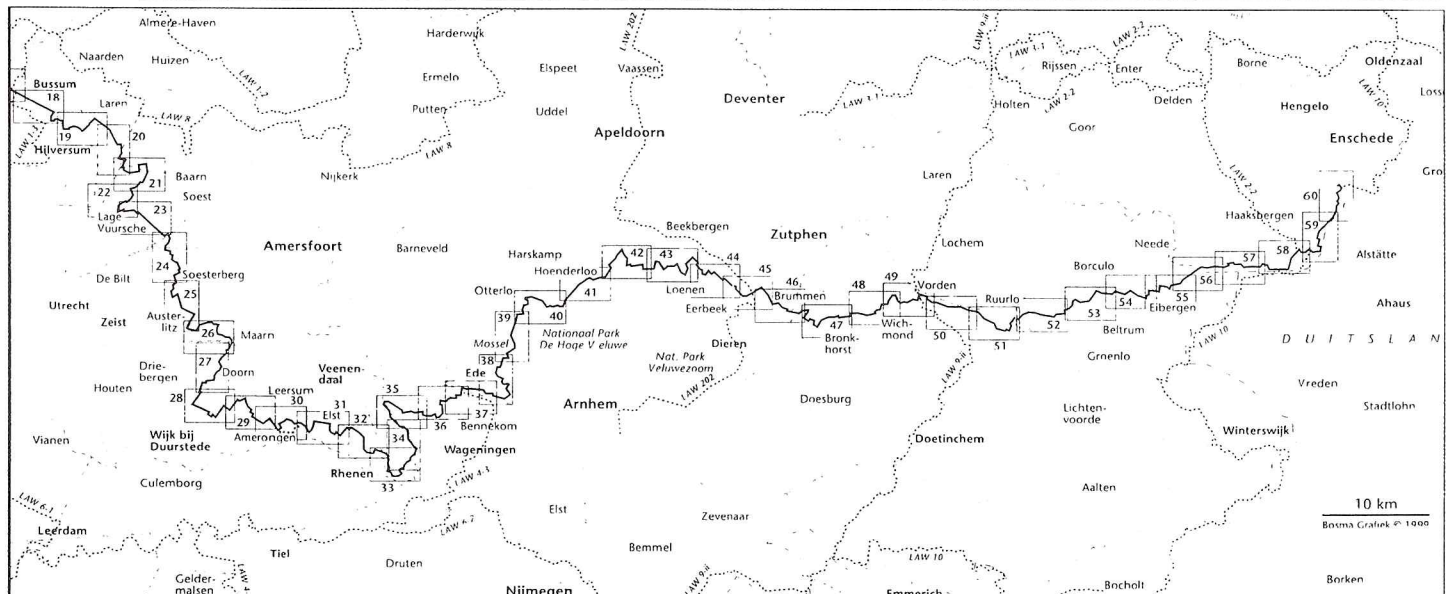
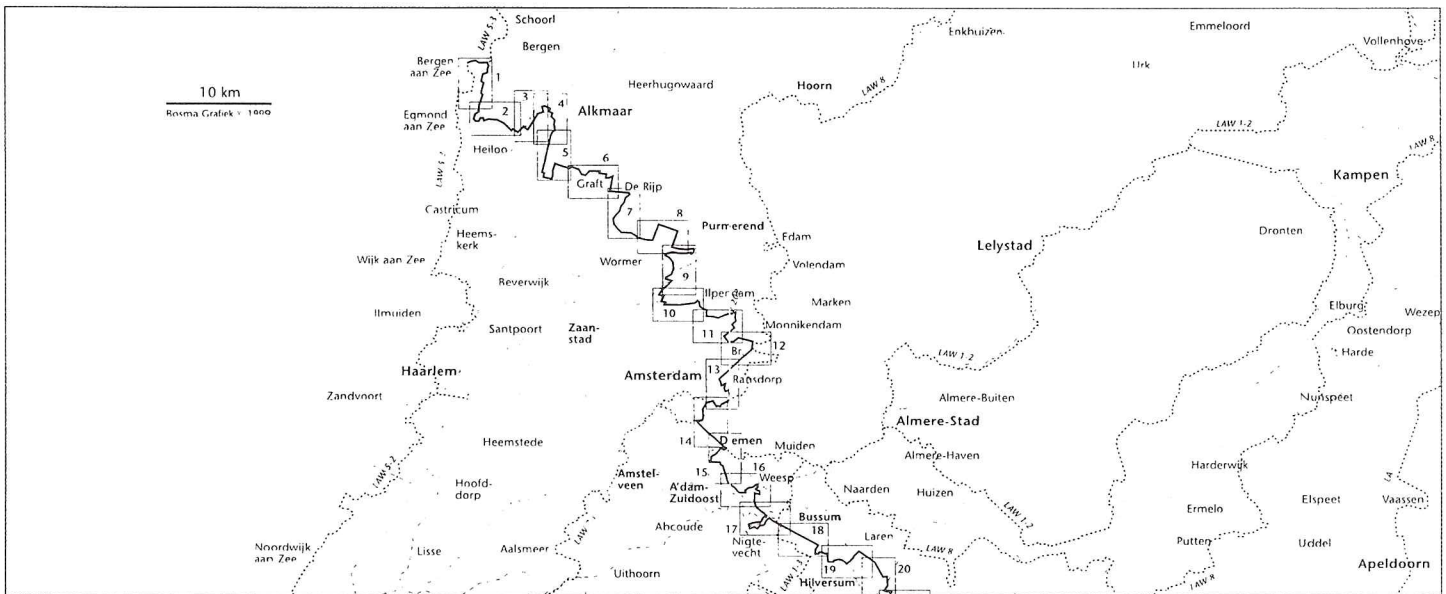
24 april 1999 kon door liefhebbers vast een voorproefje genomen worden in de Lage Vuursche. Van het station

Hollandse Rading naar het Koos Vorrinkhuis 5 km verderop en voor de echte lopers een extra lus van in totaal 15 km.

Na deze wandeling onder een aangenaam zonnetje werd het Trekvogelpad ten doop gehouden door de voorzitter van het Nivon en Nico de Haan die de gids heeft opgeluisterd met miniatuurtjes met korte karakteristieken van een aantal vogels die men onderweg tegen kan komen.

Vanaf begin juni is de Trekvogelpad-gids te verkrijgen, kosten f 31,50. Ook via de servicedienst van de N.V.W.C. is de gids te verkrijgen. Bel even naar tel/fax.nr 0347377638 (G. Monfils) en de gids komt zo spoedig mogelijk naar U toe.

Gerrie Monfils.

Jeugdgroep NVWC

Pas lag ik languit in mijn tuin. Omdat mijn maaimachine geen gras kan maaien op natte grond is het gras vrij hoog inmiddels en niet alleen het gras ook allerlei planten krijgen nu de kans in bloei te komen. Sommigen ruiken echt naar bloemen, anderen ruiken naar iets wat ook in mijn keuken wel eens staat of gebruikt wordt.

Planten

Er zijn ongeveer 360.000 soorten planten op de wereld die al een naam hebben, er zijn er nog meer maar die zijn nog niet ontdekt.

Daarvoor zullen onderzoekers vaak onbegaanbare gebieden in moeten. Ook in de zee zitten nog onbekende planten.

Om al deze planten te leren kennen is een boek nodig waarin alles een beetje logisch in staat.

Voorheen is dat geprobeerd om te kijken naar hun manier van voortplanten, door de vorm van de bladeren of door het feit dat ze onder dezelfde omstandigheden leven.

Al gauw kwam men er achter dat dat niet altijd handig was. Tegenwoordig worden de planten meer op familie bij elkaar gezocht.

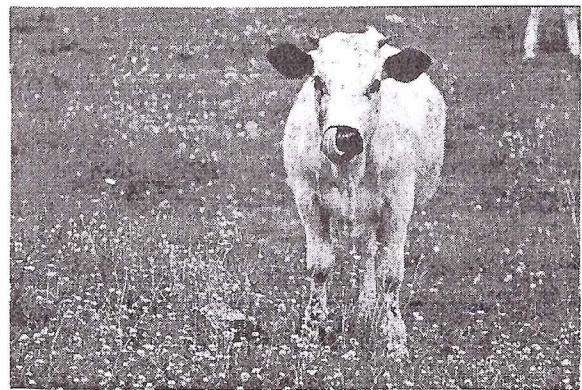
Dit gebeurt voornamelijk door de vorm van de bloemen en vruchten.

Allereerst wordt de plantenwereld in twee groepen verdeeld, de groene planten of te wel de bladgroenplanten en de niet groene planten bijvoorbeeld schimmels en paddenstoelen.

Laten we eens kijken bij de bladgroenplanten. Deze vormen het voedsel voor veel kleine en grote dieren. Om zelf in leven te blijven hebben planten water, licht, voedingsstoffen en lucht nodig.

De plant neemt water uit de bodem op en koolzuurgas uit de lucht. In de plant worden deze met behulp van bladgroenkorrels (die in een plant zelf zitten) geactiveerd door het licht. Er ontstaat dan zuurstof en suiker.

Van de zelfgemaakte suiker kan de plant met behulp van allerlei opgenomen voedingsstoffen uit de bodem alles maken wat hij nodig heeft.

De vetten (in de zaden), de houtstof (in de takken), kleuren (in de bloemen), geuren (die overal aan de plant zijn).

Samen met schimmels en bacteriën zorgt een legioen kleine beestjes voor de afbraak van nog levende en afgestorven planten en dieren.

Door deze afbraak ontstaat humus dat weer verder verteerd wordt. Uiteindelijk kan het als voedingsstof, opgelost in water weer door de plantenwortel opgenomen worden.

Die kleine beestjes die voor afbraak zorgen zijn zelf weer voedsel voor andere dieren.

Zoiets heet een voedselketen. Een mooi voorbeeld ervan is:

Een uil eet per dag 3 spitsmuizen: $365 \times 3 = 1.095$ muizen per jaar.

Iedere spitsmuis leeft gemiddeld een half jaar en eet 2 regenwormen per dag. Dat is per jaar 365 wormen.

Per jaar zijn er voor die ene uil dus:
 $1.095 \times 365 = 399.675$ wormen nodig.

Stel een regenworm eet in zijn leven 20 blaadjes van planten.

Er zijn dan $399.675 \times 20 = 7.993.500$ blaadjes nodig geweest om de uil een jaar te voeden.

Kruiden

Vaak horen we zeggen ik moet nog onkruid wieden in de tuin. Wat is eigenlijk onkruid.

Planten worden onkruid genoemd als de plant op een plaats staat die men niet wilt.

Klaprozen worden mooi genoemd als ze in de tuin staan, maar staat er een in een korenveld dan is het in een keer onkruid.

Veel planten die spontaan opkomen in een tuin behoren tot de kruiden. Kruiden worden al zo lang er mensen zijn gebruikt.

Veel medicijnen bevatten kruiden, in de godsdienst worden kruiden gebruikt en bij het eten worden kruiden gebruikt om een extra lekkere smaak aan het eten te geven.

Anijs wordt gebruikt in de winter als drankje.

Bieslook bij salades, soepen en eieren.

Laurier bij vleesgerechten, soepen en bouillon. Peterselie als garnering bij wortels, bonen, in soep en bouillon. Selderij vooral in erwtensoep, salades en tomatensap. Teveel kruiden om zo op te noemen.

Rozen zijn geen kruidachtige platen, maar ze horen sinds onheugelijke tijden in de kruidentuin thuis. Rozenblaadjes gebruikt met op salades. Rozenknoppen kunnen bereid worden met azijn en suiker.

Bij sommige geloven gebruikt met de Rozenkrans. Die werd heel vroeger gemaakt door rozenblaadjes met water te vermengen, er een pulp/papje van te maken en er kralen van te vormen een gaatje er in en laten drogen

Vandaar de naam Rozenkrans.

Wil je meer weten van planten, met kruiden in het bijzonder kom dan 12 of 13 juni 1999 's middags naar het Steunpunt NME. Dat is op de Kinderboerderij de Heuvel. Breng gezellig je hele familie mee, er is voor iedereen wel wat te bekijken en van te genieten. Er wordt weer een schitterend weekend voorbereid.

Kijk thuis eens op verpakkingen in de keukenkast. Je zult zien dat er in heel veel artikelen kruiden zitten.

In Thijmsyrop zit thijm, in brandnetelthee zitten brandnetels, laurierblaadjes van de plant laurier, zoek ze maar eens op.

Schrijf het eens op en breng het mee naar de club of stuur het lijstje eens op.

Ben zeer benieuwd.

Wil je nog wat weten, vragen of zomaar wat zeggen, mijn nummer is 0347377638.

Gerrie Monfils

31 de Limiet 5

4131 NR Vianen

Puzzel

De puzzel uit de vorige Hak-al al ingestuurd? De inzendtermijn sluit 1 juli 1999.

Gerrie Monfils.

De vogelwaarnemingen van begin maart tot begin mei

Beste (aanstaande) inzender van vogelwaarnemingen (en andere belangstellenden),

Kon ik de vorige keer al opgetogen melden dat er een nog nooit vertoond aantal waarnemingskaartjes was ingeleverd; deze keer is dat aantal nog eens bijna verdubbeld: 171 meldingen! Ook het aantal inzenders was erg groot. Alle inzenders hartelijk bedankt voor de moeite!

Vanwege de enorme hoeveelheid waarnemingen heb ik mij beperkt in de 'alineabespreking'. Er waren nog heel wat waarnemingen interessant genoeg voor een kleine bespreking.

Hopelijk weerhoudt het niemand om weer op dezelfde voet door te gaan met het noteren en inleveren van waarnemingen. Het archief wordt er alleen maar betrouwbaarder door.

Met vriendelijke vogelgroet,

Jouke Altenburg

Aandachtssoorten voor de komende periode:

Graag ontvang ik nog 1e jaarwaarnemingen, in ieder geval van: Zomertortel, Huiszwaluw, Gele kwikstaart, Spotvogel, Grasmus en Tuinfluiter. Kijk uw waarnemingsboekjes nog eens na.

Ook waarnemingen van geslaagde broedgevallen van minder algemene soorten zoals Krakeend, Slobeend, Graspieper enzovoort zijn zeer welkom.

Tenslotte vraag ik aandacht voor het exact noteren van mogelijke / zekere broedgevallen van Rode lijstsoorten. Graag daarbij een gedetailleerde omschrijving van het waargenomen gedrag en een exacte plaatsaanduiding (op hectarehok) zodat de mate van broedzekerheid goed vastgesteld kan worden. Raadpleeg bij twijfel/vragen één van de vogelwerkgroepleden.

Ook deze waarnemingen zullen worden doorgegeven aan SOVON.

Rode lijst soorten waarvan het broeden met een reële kans kan worden vastgesteld zijn:

Dodaars, Ooievaar, Zomertaling, Patrijs, Porseleinhoen, Watersnip, Grutto, Tureluur, Visdief, Zwarte stern, Kerkuil, Steenuil, IJsvogel, Groene specht, Oeverzwaluw, Roodborsttapuit, Snor, Rietzanger.

Late' winter'waarneming

Jandirk en Marjan Buizer waren er afgelopen jaar vroeg bij met hun 1e 'winter'waarneming van een Grote zaagbek (september). Ze zijn er dit keer ook als laatste bij: de 10-aprilwaarneming van deze soort mag uniek worden genoemd. Aprilwaarnemingen zijn 2x eerder gedaan: 4 april 1981 - Marcel van der Tol; 5 april 1996 - Jouke Altenburg.

Eerste voorjaarswaarnemingen

Er zijn al '1e-jaar-waarnemingen' ingeleverd van 19 soorten. Voor de volgende aflevering zal ik een overzicht maken van de historische 1e data en de reeks van dit kalenderjaar. In de recent verschenen Avifauna van Nieuwegein staat een aardig hoofdstuk over fenologie. Deze gegevens zal ik er ook bij betrekken. Nieuwegein is in vogelvlucht immers een 'hanenstap'.

De Bijzondere Soorten - niet broedvogelwaarnemingen

In de vorige Hak-al heb ik u verteld dat SOVON geïnteresseerd is in onze 'losse waarnemingen' van deze 'bijzondere-niet-broedvogels'. De betreffende lijst was als bijlage opgenomen.

Inmiddels heb ik afspraken met SOVON gemaakt over de frequentie en de wijze waarop deze waarnemingen zullen worden doorgegeven. Men is zelfs geïnteresseerd in al onze waarnemingen vanaf 1989. In de komende maanden zal ik het archief hierop 'doorploegen'. In het vervolg zult u als vast onderdeel van de Vogelrubriek steeds de BSP-Niet-broedvogelwaarnemingen herkenbaar besproken zien.

In de afgelopen maanden 4 meldingen van niet-broedende Bijzondere Soorten: Beflijster, Rode Wouw, Slechtvalk en Roodhalsgans.

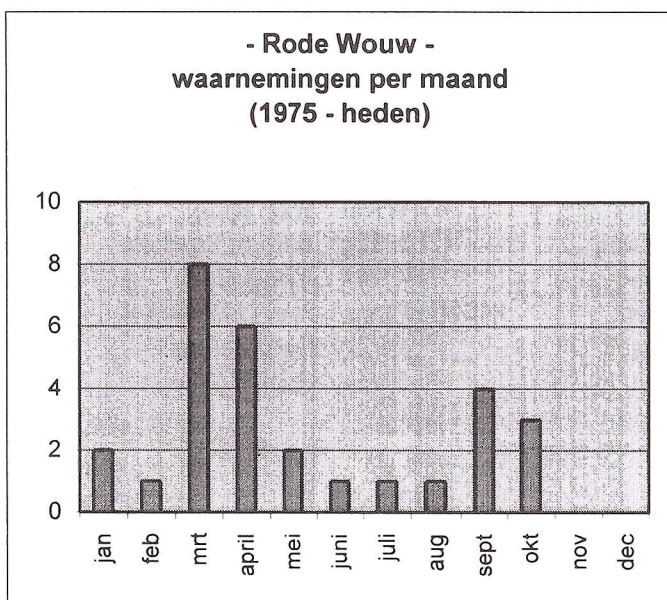
Beflijsters worden in kleine aantallen tijdens de voor- en najaarstrek gezien. De hoofdtrekperiode ligt tussen 14 en 27 april (bron: Avifauna Wageningen e.o. - Leyse et al - 1993). De waarneming van Marjan en Stijn (10 april) ligt daar dus enkele dagen voor. Wat de waarneming zo uniek maakt is het aantal exemplaren (7). In het N.V.W.C.-archief zijn geen waarnemingen van meer dan 3 exemplaren opgenomen (totaal 8 records - 13 exemplaren).

De grootste groep die volgens de Avifauna van de Grote Rivieren en Avifauna Wageningen is waargenomen telde 6 exemplaren.

Rode wouwen worden in het voorjaar regelmatig gezien. Uit betrouwbare 'Dutch Birding bron' (Louis van Oort) vernam ik dat het aantal doortrekkende Rode wouwen dit voorjaar erg groot is geweest. Twee maal was het in ons werkgebied 'raak': Chris Harmsen en Stijn Brand respectievelijk Jouke Altenburg waren de waarnemers.

Figuur 1 geeft een overzicht van de historische N.V.W.C.-waarnemingen per maand vanaf 1975 tot heden.

Figuur 1:

De Slechtvalkwaarneming van Paul van Veen is uniek in twee opzichten: een late datum (26 april!) en riante waarnemingsomstandigheden (een uur lang een prooi consumerend in een boomtop).

Er is nog nooit zo'n 'late' voorjaarswaarneming gedaan. Uit het pré-N.V.W.C.-tijdperk stamt één april-waarneming van v.d. Bergh: 8 april 1967. Het N.V.W.C.-archief bevatte als laatste voorjaarswaarneming tot op heden 27 maart 1982 (Marcel van der Tol).

De Roodhalsgans-waarneming d.d. 6 maart is weliswaar net buiten het werkgebied (Everdingen) maar qua waarnemingsdatum en aantal dieren (5 exemplaren) dermate bijzonder dat ze toch in deze rubriek is opgenomen. Mochten er mensen in deze omgeving gaan 'vogelen' dan worden zij hierbij verzocht in de gaten te houden of dit onverhoopt een groep 'tamme' groep dieren is geweest (vgl. de waarneming van

Marjan Buizer in de vorige Hak-al). Graag even een melding.

Overige waarnemingen:

Kleine rietgans

Deze soort staat weliswaar niet op de BSP-NB-lijst, maar de meeste Culemborgse vogelaars prijzen zich gelukkig wanneer ze een 'klein rietje' zien. Er zijn 5 januariwaarnemingen, 1 februari- en 1 decemberwaarneming bekend. De gelukkige van deze keer: Paul van Veen.

Roeken

In het vorige nummer werd met gepaste blijdschap melding gemaakt van de eerste stappen op weg naar pril Roekengeluk in de bosjes Einde Weidsteeg. De dames en heren hebben elkaar sindsdien voornamelijk het leven zuur gemaakt door wederzijds nestmateriaal te stelen. Op dit moment is er geen enkel nest meer tussen het ontluikende groen te zien. Uit literatuur blijkt dat dit overigens geen ongewoon verschijnsel is bij de vestiging van nieuwe kolonies (mondelijke mededeling Annette van Berkel).

Tot verbazing van de vogelwerkgroepleden lijkt een kolonie aan de Lange Avontuurseweg wel voet aan de grond te krijgen. We houden u op de hoogte, of nog beter: ga eens zelf kijken!

Sperwer

De toegenomen broedichtheid van sperwers in de directe omgeving van Culemborg blijkt niet alleen uit de tracering van drie (mogelijke) nestgelegenheden in de uiterwaarden. De dames en heren sperwer hebben ook ontdekt dat het in de wijken 'de Hond' en 'Voorkoop' uitstekend jagen is.

Wanneer u overdag alert bent op alarmerende spreeuwen, kwikstaarten en mussen, kunt u diverse malen per dag een sperwer zien overkomen. Bij diverse vogelwerkgroepleden zijn al sperwers in de tuin betrappt op het bemachtigen dan wel consumeren van een prooi. Vriendelijk verzoek om verder alleen van sperwerwaarnemingen die feitelijke informatie geven over een broedsel afzonderlijke kaartjes te schrijven (exacte nestlocatie, jongen enzovoort). Jagende sperwers in de bebouwde kom e.d. kunnen op een verzamelkaartje worden genoteerd. Sperwers met een prooi in de poten vliegen in rechte lijn retour naar het nest (bron: Bijlsma - roofvogelonderzoek). Noteer de vluchtrichting dus zo exact mogelijk. Ik ben ook benieuwd naar sperwerwaarnemingen uit andere Culemborgse woonwijken.

Groene specht

Net als bij de Sperwer ook van de Groene specht voortaan graag alleen maar broedindicerende waarne-

mingen op aparte kaartjes. De waarnemingen van incidentele exemplaren in bekende gebieden zoals 'de Plantage' en 'de Kalveren' kunnen periodiek per gebied op 1 verzamelkaartje genoteerd worden. Nieuwe waarnemingsgebieden op een nieuw kaartje graag. Houd in de gaten dat het territorium van een Groene specht enige tientallen hectares kan beslaan.

Patrijs

Een sperwer in je achtertuin - dat kan tegenwoordig in Culemborg, maar een Patrijs! Toch meldde Joost Rink dat van één exemplaar in de Verdijkstraat. Het dier vertoonde volgens Joost absoluut geen 'tam' gedrag en vluchtte na ontdekking direct.

Bonte vliegenvanger

Karin van Elst nam in de boomgaard op de kruising Weidsteeg x Thijsselaan een vrouwtje 'Bonte vlieg' waar. Uit het archief zijn voornamelijk waarnemingen in de periode eind april - 1e helft van mei bekend. De meest recente waarneming was mei-1996. Tijdens het persklaar maken van deze rubriek ontving ik ook nog een waarneming van Marjan Buizer en Gerben Mensink: een mannetje op 4-5-1999 aan de Driftsteeg.

Appelvink

Gerben Mensink heeft iets met 'vinkachtigen' in de Plantage. Was het vorige keer een Goudvink, nu een Appelvink! Appelvinken worden weinig in Culemborg en omgeving waargenomen. Tot op heden zijn 9 waarnemingen bekend, waaronder twee voorjaars-waarnemingen (in maart en april).

De afkortingen staan deze keer voor:

JAlt	Jouke Altenburg	RJan	René Janssen	JRin	Joost Rink
ABer	Annette van Berkel	SJan	Saskia Janssen	IRin	Ineke Rink
SBra	Stijn Brand	HJKie	Henkjan Kievit	WRin	Wim Rink
JDBui	Jan Dirk Buizer	LKoo	Leo van der Kooij	WSan	Willem Sanderse
KEls	Karin van Elst	RKoo	Rinze Koolstra	ASch	Ank Schots
MBui	Marjan Buizer	GMen	Gerben Mensink	PVee	Paul van Veen
MChri	Maarten Christenhusz	GMon	Gerrie Monfils	KVel	Kars Veling
EGel	Ellen Geleedst	LOor	Louis van Oort	GVen	Guus Venhorst
CHar	Chris Harmsen	LPla	Loes Plaisier		
PJan	Peter Janssen	RPos	Ruud Post		

Dodaars

14-3	3exx.	SJan	GMen, MBui	PPB	
16-3	2exx.	MBui		Plasjes bij bushalte ri. Beusichem	1vlm
16-3	2exx.	MBui		Plasje Einde Weidsteeg	1vlm
21-3	1ex.	PVee	EGel	Steenwaard	1ad
17-4	2exx.	PVee		Beusichemse waard	1vlm mogelijk broedgeval
18-4	2exx.	PVee	MBui	Plasje t.o. Oude Kerswerf	1vlm

Ooievaar

4-4	1ex.	SJan		Weilanden Regulieren	fouragerend

Rietgans

20-3	2exx.	PVee		Steenwaard	2ad

Kleine rietgans

20-3	1ex.	PVee		Steenwaard	1ad in groep met ± 750 kolganzen en naast 2 rietganzen lopend/zittend; roze poten

Canadese gans

20-4	2exx.	KEls	RKoo	Beusichemse dijk - uiterwaard	

Roodhalsgans

6-3 5exx. MChri Lekdijk bij Everdingen in groepje Grauwe ganzen

Nijlgans

20-4 2exx. KEls RKoo Beusichemse dijk - uiterwaard

Smient

3 1500exx. LKoo Steenwaard

Krakeend

3-4 1ex. JRin Regulieren

Pijlstaart

25-2 2exx. LKoo Beusichemse Dijk 1v1m
 10-3 14exx. GMen tussen Pikse Bogerd en Afgraving Redichemse waard
 20-3 29exx. PVee PPC 13v16mfouragerend
 20-3 84exx. PVee Steenwaard 40v44mfouragerend/slapend
 21-3 10exx. PVee EGel PPC 4v6m fouragerend
 21-3 35exx. PVee EGel Steenwaard 15v20mfouragerend
 3 100exx.LKoo Steenwaard

Zomertaling

21-3 1ex. PVee EGel Steenwaard 1m
 31-3 2exx. ABer MBui Plasjes langs Beus. Dijk 1v1m fouragerend
 3-4 1ex. GMen de Heul 1m met telescoop
 3-4 1ex. GMen PPB 1m
 9-4 1ex. GMen Regulieren 1m roepend
 17-4 1ex. PVee Baarsemwaard 1m 3 a 4x gez. en geh.t/m 30-4
 19-4 1ex. PVee Beusichemse waard 1m
 23-4 1ex. LKoo Baarsemwaard 1m
 26-4 1ex. PVee Baarsemwaard 1m
 30-4 1ex. PVee Steenwaard 1m
 2-5 2exx. PVee EGel Steenwaard 1m1v

Nonnetje

10-3 5exx. GMen tussen Pikse Bogerd en Afgraving Redichemse waard 3v2m

Grote zaagbek

20-3 1ex. MBui JDBui OVB 1v zwemmend en vliegend
 10-4 1ex. MBui JDBui OVB 1v

Rode wouw

27-3 1ex. JAlt Rivierkruising Wijk bij Duurstede trekkend N
 6-4 1ex. SBra CHar Bachlaan trekkend NW

Bruine kiekendief

31-3 1ex. GMen Goilberdingerwaard 1m trekkend Noord
 30-4 2exx. PVee Steenwaard 1m1v mogelijk broedgeval

Havik

20-3 1ex. JDBui MBui Lage Veld- bij eendenkooi roepend
 10-4 1ex. MBui JDBui nabij Eendenkooi 'de Woerd' 1m
 4-5 1ex. MBui GMen Lage Veld bij 'de Woerd' 1m gezien, met prooi recht op nestplaats af.

Sperwer

15-3	2exx.	PVee	EGel, ABer	Bosje Einde Weidsteeg	1v, 1m;	baltsvlucht
15-3	1ex.	PVee	EGel, ABer	Bosje Einde Weidsteeg	1m;	vloog rondje bij bosje waar al 2 sperwers zaten; trok daarna door richting Z
16-3	2exx.	MBui		Plasjes ri Beusichem	1v 1m	M. bracht nestmateriaal naar boom; V. zat te zonnen
18-3	1ex.	ABer	MBui	Fort Everdingen	1v	
28-3	1ex.	ABer		Akkerwinde	1ad	fouragerend
31-3	1ex.	KEls		Voorkoop		ook op 14-4
31-3	1ex.	ABer	MBui	Beusichemse dijk	1m	vliegend en zittend op nest
11-4	1ex.	KVel	ABer	Akkerwinde - Culemborg	1ad	ving prooi in tuin
19-4	1ex.	SJan		Lekdijk Oost - boerderij 'den Ouwen'		jagend op groep spreeuwen
22-4	1ex.	KEls		Parklaan		maakte jacht op houtduif
27-4	1ex.	JRin	IRin	Verdistraat	1m	at op schuur een mus
30-4	1ex.	PVee		Fort Everdingen	1v	mogelijk broedgeval

Buizerd

11-4	1ex.	JAlt		Prinses Margrietstraat - Zoelmond		nestvondst; afvliegend van nest
26-4	6exx.	KEls		Voorkoop		het leek wel Frankrijk!
30-4	2exx.	PVee		Steenwaard	1m 1v	nestvondst
30-4	2exx.	PVee		Fort Everdingen	1v 1m	mogelijk broedgeval

Boomvalk

26-4	1ex.	JAlt	LPla	Voorkoop, Kamperfoelie		1° jaarwaarneming
4-5	1ex.	GMen		Achternvliet		gezien
7-5	1ex.	MBui		Daam van Dijkweg x Kooiweg Oost		
7-5	4exx.	KVel	MBui	Regulieren	2m 2v	leek op weinig heftig grensconflict

Slechtvalk

26-4	1ex.	PVee		Bosje einde Lange Dreef	1m	aanvliegend met prooi; hoog in boom plukkend;

Patrijs

25-3	1ex.	JRin	IRin, WRin	Verdistraat		in de achtertuin

Waterral

25-4	1ex.	JAlt	LPla	Rijksstraatweg x Zwarte kade		
3-5	1ex.	MBui, JDBui, GMen, GVen		Zwarte Kade		

Meerkoet

20-4	10exx.	KEls	RKoo	Singel Weidsteeg	2ad; 8j	nog nooit zoveel pullen gezien

Kleine plevier

5-4	3exx.	GMen		Strang einde Weidsteeg		fouragerend

Goudplevier

14-3	1ex.	SJan	GMen, MBui	Plasjes overzijde Lek		

Bonte strandloper

20-3	4exx.	PVee		Steenwaard	4ad	fouragerend
21-3	3exx.	PVee	EGel	Steenwaard	3ad	fouragerend
24-3	2exx.	GMen		PPB		nog volledig in winterkleed

Kemphaan

14-3	3exx.	SJan	GMen, MBui	Plasjes overzijde Lek	3v	
20-3	3exx.	PVee		Steenwaard	3ad	fouragerend
21-3	4exx.	PVee	EGel	Steenwaard		
5-4	2exx.	GMen		Strang einde Weidsteeg	1v1m	fouragerend

Watersnip

2-4	3exx.	GMen	LOor	Lage Veld	3ad	o.a. geruime tijd baltsvlucht

Regenwulp

9-4	1ex.	GMen		Goilberdingerwaard		gezien en gehoord
20-4	5ex.	JAlt		Wiel van Bassa		trekkend Noord
23-4	3ex.	LKoo		Goilberdingerwaard		vlogen laag over ri. ZW
26-4	25exx.	PVee		Baarsemwaard		trekkend N

Tureluur

10-3	1ex.	GMen		Uiterwaard einde Weidsteeg		1e jaarwaarneming

Groenpootruiter

3-4	2exx.	GMen		PPB	2ad	fouragerend
30-4	1ex.	PVee		Goilberdingerwaard		

Witgatje

29-3	1ex.	GMen		OVB	1ad	
4-4	5exx.	GMen		Sloot Oude Beesdse weg		gezien en gehoord

Oeverloper

30-4	2exx.	PVee		Steenwaard		

Visdief

3-4	2exx.	GMen		Lekoever Steenwaard	2ad	

Zomertortel

4-5	1ex.	JAlt		de Meent		gezien en gehoord

Koekoek

22-4	1ex.	SBra	MBui	Mariënwaard - Driftsteeg		1e jaarwaarneming
24-4	1ex.	KEls		de Bol		1e jaarwaarneming
26-4	1ex.	ASch		Mariënwaard - Bisschopsgraaf		gehoord; 1e jaarwaarneming

Steenuil

16-3	1ex.	ABer		RWS-bosje langs N320		territoriumroep
18-3	1ex.	ABer	MBui	Prijseweg, t.o. van eendenkooi		
27-3	2exx.	KEls	RKoo	de Bol		ook op 20-4

Bosuil

26-3	1ex.	JAlt		Pikse Boogerd	1v	21:00
3-4	2exx.	GMen	SJan	Plantage	1v1m	met cassetterecorder; kwamen poolshoogte nemen
20-4	1ex.	KEls	RKoo	Beusichemse dijk; Oude Veer		

Gierzwaluw

26-4 3exx. PVee EGel Duizendblad trekkend Oost

Groene specht

16-3 1ex. MBui Achter Oude Kerswerf
 18-3 1ex. SJan Tichelterrein
 22-3 2exx. MBui Bosjes einde Weidsteeg 1v1m gezien en gehoord
 26-3 1ex. SJan MBui Lage Veld - bij eendenkooi roepend
 27-3 1ex. KEls de Bol
 29-3 1ex. GMen Regulieren 1ad
 1-4 2exx. KEls Plantage ook de dagen erna; steeds in hetzelfde stuk
 4-4 1ex. GMen Groenstraat
 4-4 1ex. SJan Zijweg Oude Hoeveneseweg 1ad gehoord in populierenbosje
 20-4 2exx. JAlt LPla de Kalveren 1v1m

Kleine bonte specht

8-4 2exx. MBui JDBui Mariënwaard - Driftsteeg 1v1m

Veldleeuwerik

26-3 1ex. SJan Beesdse veld 1ad gehoord
 30-3 2exx. ABer de Heul 2ad vliegend / zingend

Oeverzwaluw

29-3 2exx. GMen OVB 2ad

Boerenzwaluw

25-3 1ex. HJKie Buren
 27-3 1ex. WSan Rietveldseweg bij 'de Welborn'
 27-3 2exx. WSan Rietveldse weg, nabij Welborn
 28-3 2exx. LOor PPB
 29-3 1ex. GMen OVB
 1-4 1ex. ABer Kamille vliegend NO
 2-4 2exx. JRin Geldermalsen
 3-4 2exx. JRin OVB
 20-4 5exx. KEls Beusichemse dijk 1e jaarwaarneming
 4-5 300exx. MBui GMen, JDBui, GVen Lage Veld vliegend in een grote wolk, hoog boven populierenbos

Boompieper

10-4 1ex. MBui JDBui Zeedijk t.o. Vretstrooi 1m zingend

Blauwborst

30-4 1ex. PVee Fort Everdingen 1m in verlande sloot

Zwarte roodstaart

26-3 1ex. JAlt Marga Klompé-sstraat 1m 1e jaarwaarneming

Gekraagde roodstaart

19-4 1ex. JAlt Diefdijk 3 - 1m
 19-4 1ex. JAlt Wiel van Bassa 1m
 26-4 1ex. JAlt Landzichtweg 1m in hoogstamboomgaard; zingend
 30-4 1ex. JDBui excursie Diefdijk 1m

Tapuit

30-4 1ex. PVee Goilberdingerwaard 1m
 7-5 2exx. SJan MBui Holderweg

Beflijster

10-4 7exx. SBra MBui Plasjes 'Vaders wens' - OVB trekkend richting Z - ZO

Kramsvogel

5-4 6exx. MBui GMen Oude Waag 6ad

Sprinkhaanzanger

16-4 1ex. GMen Eendenkooi Daam van Dijkweg zingend
 16-4 1ex. GMen SJan Griend Lange Avontuurseweg zingend
 22-4 2exx. SBra MBui Mariënwaard - Driftsteeg zingend
 23-4 1ex. LKoo Daam v. Dijkweg x Kooiweg gehoord

Bosrietzanger

26-4 1ex. GMen Spoordijk Ronde Haven zingend

Kleine karekiet

30-4 1ex. PVee Steenwaard 1m zingend

Spotvogel

7-5 1ex. JAlt HJKie Zoelmond zingend; 1e jaarwaarneming

Braamsluiper

20-4 1ex. PVee KWC gehoord

Zwartkop

29-3 1ex. ABer Van Pallandtdreef 1m gehoord en gezien
 31-3 1ex. SJan Zandput Rietveldse weg 1m gezien en gehoord
 2-4 2exx. GMen LOor Lage Veld - eendenkooi 1v1m nabij 'de Woerd'

Tjiftjaf

26-3 1ex. KEls Plantage gezien en gehoord;
 1e jaarwaarneming

Fitis

26-3 1ex. JAlt Bradaal / de Waai 1m 1e jaarwaarneming
 31-3 1ex. SJan Zandput Rietveldse weg 1ad gehoord

Goudhaantje

20-3 1 GMen SJan, MBui Plantage 1ad

Grauwe vliegenvanger

25-4 1ex. JAlt LPla ingang Regulieren Zeedijk roepend

Bonte vliegenvanger

10-4 1ex. KEls Voorkoop 1v boomgaardje Thijsselaan x
 Weidsteeg
 4-5 1ex. MBui GMen Driftsteeg 1m gezien

Witkopstaartmees - (caudatus)

23-3 1ex. SJan MBui Zandput 2ad gemengd koppeltje met
 gewone staartmees

Vlaamse gaai

23-4	2exx.	SJan	GMen	Plantage	1v1m	nestelend

Roek

15-3	14exx.	PVee	ABer	Bosje Einde Lange Dreef		4 nesten (floddertjes) in aanbouw
20-3	4exx.	PVee		Einde Lange Dreef		2 nesten
31-3	2exx.	SJan		Lange Avontuurseweg - populierenbosje		Nestvondst; 1ex. Broedend - 1 ex. op uitkijk
16-4	15exx.	SJan	GMen	Lange Avontuurseweg - populierenbosje		kolonie in wording (2 nesten - 1 nest in aanbouw)

Keep

26-3	1ex.	SJan	MBui	Pad Mariënwaard	1m	in winterkleed, samen met vinken

Appelvink

24-3	1ex.	GMen		Plantage	1ad	zittend en vliegend

AANKONDIGING

MEI 1999

BRAAKBALLEN PLUIZEN, een leuke en nuttige bezigheid

Bij de KNNV Uitgeverij is verschenen:

Braakballen pluizen, een eenvoudige handleiding voor het herkennen van zoogdierschedels in braakballen van uilen door Kees Kapteyn

Braakballen pluizen is niet alleen leuk maar vooral ook nuttig. Braakballen van uilen lenen zich bij uitstek voor onderzoek naar kleine zoogdieren. Tot nu toe bestond er echter nog geen praktische handleiding die mensen bij het pluizen begeleidt.

Braakballen pluizen stelt iedereen in staat om zoogdierschedeltjes uit braakballen van uilen aan de hand van gemakkelijk zichtbare kenmerken op naam te brengen. Het boek bevat een overzichtelijke determinatiesleutel met duidelijke detailtekeningen. In de inleiding vindt de lezer nuttige algemene informatie (b.v. hoe gegevens te registreren op formulieren en wat ermee te doen) en interessante informatie over uilen: waar broeden ze, hoe jagen ze en waaruit bestaat hun menu.

Deze uitgave is zowel geschikt voor de beginnende als ook de gevorderde braakballenpluizer en zal hopelijk een impuls geven aan het braakballenonderzoek. Aan de slag dus!

<i>Auteurs:</i>	Kees Kapteyn
<i>ISBN:</i>	90 5011 125 4
<i>Uitvoering:</i>	20,5 x 26 cm, geniet gebrocheerd, geheel in kleur, met fotos' en tekeningen
<i>Aantal pagina's:</i>	36
<i>Prijs:</i>	f 12,50
<i>Bestelwijze:</i>	Maak het bedrag + f 7,- verzendkosten over op girorekening 13028 ten name van de KNNV Uitgeverij, Utrecht. Vermeld op de overschrijving: 'bestelling D30 Braakballen'. Ook verkrijgbaar bij de betere boekhandel.

4 cm. dik! Zo hoog was de stapel tijdschriften die in deze periode bij ons binnenkwam.

Zo goed en zo kwaad als het ging heb ik mij door deze stapel heen gewerkt. Geen onplezierig werk overigens, want er was weer heel veel interessants bij.

Om te beginnen stuurden onze zusterverenigingen in Tiel, Utrecht (prov.), de Vijfheerenlanden en Wijk bij Duurstede ons hun tijdschriften, t.w.:

Blad (IVN-Tiel), jaargang 11, nr. 2

De Dompchoorn (Vijfheerenlanden), jaargang 32, nr. 1

De Kruisbek (Vogelwacht Utrecht), jaargang 42, nr. 1

De VNMW-krant (Wijk bij Duurstede), april 1999

Allereerst heb ik enkele "botanische" berichten bij elkaar gesprokkeld. Nu het plantenseizoen op volle sterkte losbarst is het interessant om te weten welke activiteiten onze collega floristen in de ons omringende gebieden ontplooiën. De IVN, afdeling Tiel zet haar onderzoek en inventarisaties van het natuurontwikkelingsgebied Passewaay voort en begint aan een nieuw gebied, genaamd Thedingsweert. Dit laatste gebied ligt aan de Linge. Op 3 ha. van dit 25 ha. grote terrein wordt aan natuurontwikkeling gedaan; plasdrasoevers, griend en hooiland en 9 ha. zal schraal beheerd gaan worden. Men hoopt op een grote uitbreiding van het aantal plantensoorten. Het zou mooi zijn als de resultaten in het tijdschrift ook eens gepubliceerd gaan worden.

De werkgroep Flora van onze Wijkse zustervereniging heeft vorig jaar voor het derde achtereenvolgende jaar de Moesbergse Waard geïnventariseerd. Dit gebied ligt in de uiterwaard aan de overkant van de Lek tenoosten van de veerstoep van het Beusichemse veer. Bij onze vogelaars is het bekend als een vogelrijk gebied. Door natuurontwikkeling is de diversiteit hier flink toegenomen. In totaal werden 190 soorten aangetroffen, dertig meer dan het jaar ervoor. Opmerkelijk waren de vondsten van Engelse Alant en Vlooienkruid. De laatste massaal aanwezig. Publiceert de werkgroep Flora ook eens alle gegevens?

In de Dompchoorn beschrijft Dick Kerkhof een prachtig botanisch paradijs; de Koekoeksche Waard bij Tienhoven. In deze uiterwaard op de linkeroever van de Lek heeft zich een prachtig stroomdalgrasland ontwikkeld. Er komen 10, wellicht 12, Rode Lijstsoorten voor. Het artikel dat ook uitgebreid ingaat

op het ontstaan van dit gebied sluit af met een tabel van planten in stroomdalgraslanden langs de Lek. Hierin zijn ook de karakteristieke mossoorten opgenomen. Merkwaardigerwijs ontbreekt in deze tabel de Weidegeelster die in ons gebied in de Redichemse Waard een groeiplaats heeft.

Tenslotte de Kruisbek (Vogelwacht Utrecht) met wederom een zeer interessant themanummer; "Nieuwe elan voor nieuwe natuur". Er worden diverse natuurontwikkelingsprojecten in de provincie Utrecht besproken, nl. natuurvriendelijke oevers ten zuiden van De Bilt; natuurontwikkeling in de Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven; het omvangrijke project in de Venen, de Stulp en het Pluismeer in de boswachterij de Vuursche en de aanleg van riet- en biezenvelden om rioolwater te zuiveren. Verder worden de introductie van de zilveren maan, de toekomst van de ooievaar en het wel en wee van de raaf besproken als voorbeelden van "oude" soorten die het in de nieuwe natuurgebieden moeten gaan maken. Al met al een zeer lezenswaardig nummer dus.

Ziezo hiermee is de stapel tijdschriften 1 cm. dunner geworden. Het leeuwendeel wordt zoals gewoonlijk gevormd door een groot aantal landelijke tijdschriften. Dit keer betreft het:

Knipselkrant (Faunabescherming), 1999, nr. 1

De Levende Natuur, jaargang 100, nrs. 2 en 3

Natuur en Milieu (St. Natuur en Milieu) jrg 23, nr. 3

Lutra (Ver. voor zoogdierk. en -besch.), deel 41, nr. 1-2
Jaarboek 1998 (zie Lutra)

Nieuwe Wildernis (St. Kritisch Bosbeheer),
jaargang 4, nr. 4

Onverwacht Nederland (SBB) 1999, nr. 1
 Panda (Wereldnatuurfonds) 1999, nr. 2
 SOVON-nieuws, jaargang 12, nr. 1
 Van Nature (Natuurmonumenten),
 jaargang 9, nrs. 3 en 4
 Vogelnieuws (Vogelbescherming), jaargang 12, nr. 1
 Vogels (Vogelbescherming) 1999, nr. 2

Heel veel over vogels dit keer, want niet alleen zijn daar de vogeltijdschriften, maar ook nog nr. 3 van De Levende Natuur, dat i.v.m. het 100-jarig bestaan van Vogelbescherming Nederland een heel nummer aan deze diergroep heeft gewijd. In dit nummer is er o.m. aandacht voor de geschiedenis van Vogelbescherming in Nederland en Vlaanderen, over de bloei van het vogeltellen m.n. voor regionale en landelijke avifauna's en atlanten. Het wel en wee van diverse vogelgroepen in de afgelopen decennia; bosvogels in de plus en vogels van moerassen en agrarische cultuurlandschap in de min.

Als voorbeeld van dit laatste wordt in een artikel de Veldleeuwerik belicht. Landelijk gezien is deze soort met 40% sinds 1979 achteruit gegaan. Goed nieuws daarentegen over de roofvogels; de Slechtvalk breidt zich uit in Nederland en wat is zijn favoriete broedbiotoop? Je raadt het nooit: Industriële hoogbouw. Een vogel dus met een grote toekomst in Nederland.

En welke vogel gaat het nog meer voor de wind? De Nijlgans! In SOVON-nieuws staat een voorlopige verspreidingskaart, de vogel is broedend aangetroffen in 51% van de 519 onderzochte atlasblokken. De hoogste aantallen zitten in de Randstad en in het rivierengebied. Verder goed nieuws over de kolonievogels, m.n. lepelaars, grote sterns en zwartkopmeeuw boekten in 1998 flinke winst t.o.v. het voorgaande jaar.

Vogelmythen zijn er om ontzenuwd te worden. Veel mythen blijken afkomstig uit de kringen van jagers en eierrapers. Deze mensen moeten toch wat verzinnen om hun destructieve hobby's te rechtvaardigen. En wat blijkt er stevast weer, dat de argumenten nooit kloppen.

"Van vroege broedsels van de Kievit komt toch niets terecht, dus eierrapen is eerder nuttig dan schadelijk" zingen de eierrapers in koor. In Vogelnieuws wordt deze bewering door onderzoek gelogenstraft. Juist vroege broedsels blijken het meeste succes te hebben. Kieviten zijn dus niet zo dom als de eierrapers zouden willen.

Van de vogels afstappend is het nu de beurt aan de zoogdieren. Nieuwe Wildernis vult een heel nummer met ons grootste Europese landzoogdier; de Wisent. Dit imposante rund dat als door een wonder in deze eeuw

van totale uitroeiing is gered, kan zelfs in Nederland terugkeren. Dit is de belangrijkste conclusie van een vorig jaar gehouden symposium "Wisentbegrazing in Nederland, kansen en mogelijkheden". In dit nummer wordt uitgebreid verslag hiervan gelegd. Lezen dus!

Verder verwijst ik nog naar Lutra met een dubbeldik nummer met artikelen over spitsmuizen, vleermuizen, habitat fragmentatie en zeezoogdieren. Wie alles over zoogdieren wil lezen raadplege de in dit nummer opgenomen lijst van publicaties die in Nederland in 1996 en 1997 over zoogdieren zijn verschenen.

Over riet valt heel veel te vertellen. Het gaat de laatste jaren helemaal niet zo goed meer met onze rietvegetaties. Het blijkt dat het streven naar een constant waterpeil voor de vorming van uitgestrekte rietvelden slecht uitpakt en dat bestaande rietvegetaties achteruit gaan in oppervlakte en kwaliteit. Omdat riet zo belangrijk is voor het levende milieu in moerassen en langs oevers is er alle reden aandacht aan deze plant te besteden.

Nr. 2 van De Levende Natuur is geheel gewijd aan de problematiek van riet en mogelijkheden voor herstel van een gezond rietbestand. Met name is dit van belang voor onze moerasvogels.

Tot slot nog enkele lezenswaardigheden uit de overige tijdschriften bijeen gesprokkeld.

- › Boomkijkers breiden uit in het Witte Veen dankzij biotoopverbetering (Van Nature)
- › Luchtmachtradar telt zeevogels (Vogels)
- › Nieuw Lange Afstands Wandelpad rijgt belangrijke vogelgebieden aan elkaar en is dus *Trekvogelpad* gedoopt (Vogels)
- › Een fotorijk boek over lepelaars verschenen (Vogelnieuws)
- › Een dramatische overstroming heeft het leven gekost van 40 Indische neushoorns in het Indiase Nationale Park Kaziranga (Panda)
- › Blijkens knipsels uit diverse kranten komt ondernemend Nederland in het geweer tegen de Vogelrichtlijn. Deze richtlijn probeert ernst te maken met het beschermen van vogelgebieden. Tot verdriet van havenaanleggers, kantorenbouwers en meer van die ondernemende types heeft de regering door aanwijzing van 60 (naast al 27 eerdere) gebieden, het beschermen van vogels in hun leefomgeving een wettelijke ondersteuning gegeven (Knipselkrant).

Tot zover deze aflevering van "Van de leesplank". Alle tijdschriften liggen inmiddels weer in ons clubhuis klaar om door onze leden doorgebladerd en gelezen te worden.

Verslag excursie Nieuwe Zuider Lingedijk op 30 april 1999

Op Koninginnedag was er weer **een excursie** van de Natuur- en Vogelwacht.

Zoals al vermeld in de nieuwsbrief, ging de excursie naar de Nieuwe Zuider Lingedijk (tussen Asperen en de Linge bij Kedichem).

Om 7 uur bij de Ketelvink, en dan **fietsen** maar. Het weer was prachtig, strak blauwe lucht, en bijna geen wind. We vertrokken met 10 man. (We kwamen met zijn drieën thuis, de rest zit vast nog op een terrasje)

De tocht was zo'n 50 km. (niet zo lang dus) We reden haast de hele tijd over de dijk, en een verrekijsker heb je hard nodig op deze excursie.

We gingen af op de vogelgeluiden. Tjonge wat weten die vogelaars veel.

We kregen ook vogels op bestelling.

“Kun je een Blauwborst voor ons regelen?” “Ja hoor komt eraan.”

En niet één blauwborst, nee drie!

we hebben meer vogelsoorten gezien dan de vorige keer (de vorige keer zijn er 75 soorten gezien)

Hier is een overzicht van alles wat we gezien hebben:

1. Fuut	20. Scholekster	39. Heggenmus	58. Zwartkop
2. Aalscholver	21. Houtduif	40. Winterkoning	59. Fitis
3. Blauwe reiger	22. Holenduif	41. Roodborst	60. Tjiftjaf
4. Purper reiger	23. Turkse tortel	42. Nachtegaal	61. Staartmees
5. Ooievaar	24. Koekoek	43. Blauwborst	62. Pimpelmees
6. Knobbelzwaan	25. Groene specht	44. Geraagde roodstaart	63. Koolmees
7. Bergeend	26. Grote bonte specht	45. Zwarte roodstaart	64. Boomkruiper
8. Wilde eend	27. Kuifeend	46. Merel	65. Boomklever
9. Tafeleend	28. Bruine Kiekendief	47. Zanglijster	66. Spreeuw
10. Boomvalk	29. Buizerd	48. Grote lijster	67. Vlaamse gaai
11. Fazant	30. Sperwer	49. Snor	68. Ekster
12. Meerkoet	31. Torenavalk	50. Sprinkhaanrietzanger	69. Kauw
13. Waterhoen	32. Grauwe gans	51. Kleine karekiet	70. Zwarte kraai
14. Kievit	33. Canadese gans	52. Rietzanger	71. Roek
15. Grutto	34. Nijlgans	53. Bosrietzanger	72. Huismus
16. Wulp	35. Boerenzwaluw	54. Spotvogel	73. Vink
17. Tureluur	36. Huiszwaluw	55. Tuinfluiter	74. Groenling
18. Oeverloper	37. Gierzwaluw	56. Braamsluiper	75. Putter
19. Witgatje	38. Witte kwikstaart	57. Grasmus	76. Rietgors

Gaat u de volgende keer ook mee? Wel doen hoor, want... wie weet wat 30 april 2000 voor ons in petto heeft!

Tot volgend jaar!

Ewald van Es
(Jongere Jeugd)

Blauwborst

Een nieuw soort; de koraalvlinder !

Meestal lezen we in de Hak-al artikeltjes over vogels, planten en insecten. Omdat ik me met zekere regelmaat ook onder het wateroppervlak begeef (sommige mensen binnen de N.V.W.C. noemen het dobberen), wil ik van de gelegenheid gebruik maken om iets te vertellen over geschubde schepsels. En niet te vergeten het ongelooflijke gevoel wat je krijgt als je kopje onder gaat.

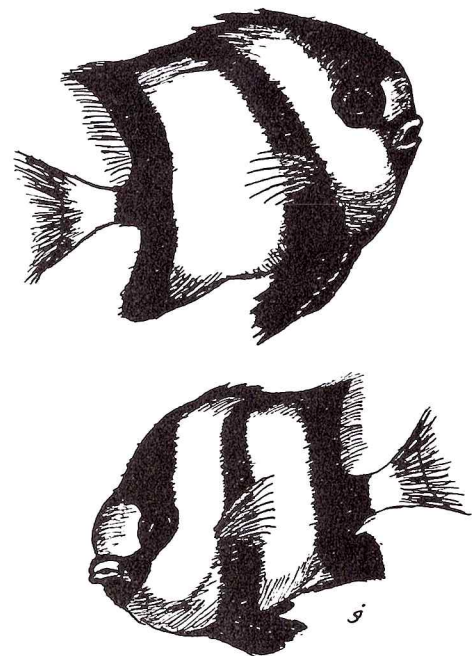
Nederland heeft mooie duikstekken, zoals De Beldert bij Tiel/Zoelen., Door de koudere temperaturen in het winter- en voorjaarsseizoen is er geen algengroei, waardoor het water glashelder is. Het zicht kan dan wel 10 tot 12 meter zijn tegenover 6 tot 8 meter in de zomer. Maar wat zie je dan! Allereerst een mooie bodemstructuur met hier en daar oude boomstronken die bloot zijn komen te liggen door de zandafzuiging. Het meeste is begroeid met mosseltjes die snel sluiten als je te dichtbij komt. Zoetwaterkreeften kun je tegen komen. En tussen de onderwaterbegroeiing zit allerlei klein gespuis, zoals zoetwaterslakjes, zoetwatergarnaaltjes en waterpissebedden. Tijdens een nachtduik kun je grote aantallen jonge snoek zien maffen tussen deze begroeiing. En wat is er mooier om tegen het eind van de zomer in een school jonge Baarsjes (*Percus fluviatilis*) te zweven. Met echter op geringe afstand een grote Snoek die wel zin heeft in een lekker hapje (Baarsjes wel te verstaan). Even later mocht ik met de Snoek mee liften, toen zag ik pas hoe onaantrekkelijk en vooral hoe groot hij was. Ik heb direct besloten om een andere route te nemen! Heel mysterieus is het, om aan het einde van de duik op te stijgen als je van onderen de regendruppels kringen ziet maken op het wateroppervlak.

De Zeeuwse wateren bieden een al wat meer tropische indruk. De bodem van het Grevelingenmeer is bezaaid met rode zeesterren en fraaie zeeslakjes. 's Nachts zie je in het schijnsel van je duiklamp kleine doorzichtige visjes met een oplichtende paarse vlek op het lichaam. Een duik bij de Zeelandbrug is eveneens verbazingwekkend. Door de stroming kun je grote vissen verwachten die in een groepje ongestoord je voorbij komen zwemmen. In de holtes hebben grote zeekeefften (*Homerus gammarus*) hun intrek genomen. De bodem is er bezaaid met oranje en witte anemonen, zeesterren, krabben en soms zie je rode zeespinnen (*Nymphon rubrum*). Tot op 6 meter diepte groeien prachtige zeewieren, waartussen het ook weer wemelt van allerlei klein gespuis.

Duiken in Nederland is mooi en heeft op haar manier veel te bieden. Mede daardoor is het niet te vergelijken met duiken in tropisch water. Het neusje van de zalm (om in vistaal te blijven) is toch wel een duik in de Rode Zee bij Egypte. Je vindt er de prachtigste koraalriffen en wrakken die volledig begroeid zijn met

deze koralen. Het is betoverend mooi om af te dalen in deze onderwaterwereld. Het enige wat je hoort is je ademhaling en de bubbels van je luchtbellens. Het invallende zonlicht werpt een diffuus schijnsel op de franjeriffen. En wat je ziet zijn veel kleuren, erger nog heel veel kleuren. Helaas wordt de Hak-al niet in kleur gedrukt dan zou het woord kleur meteen duidelijk zijn.

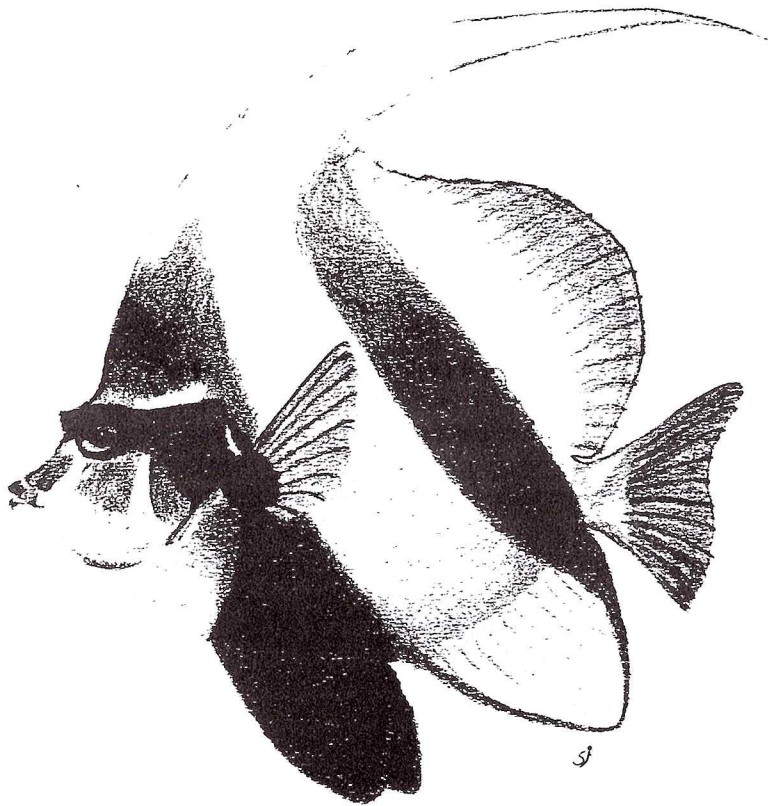
Elk holletje op het rif wordt bewoond door de kleinste felgekleurde visjes, die in diverse kleurcombinaties en maten verkrijgbaar zijn. Ze zijn de hele dag druk bezig met het verdedigen van hun stukje koraal tegen ongewenste indringers. Als je maar lang genoeg rustig in een school oranje vlaggenbaarsjes blijft zweven dan vindt je al snel aansluiting bij de groep. Wat je dan onder, boven en om je heen ziet is allemaal oranje. Het rifbaasje (hij of zij ziet er ook uit als een baasje!) is het Markiezinnetje (*Dascyllus aruanus*), nauwelijks acht centimeter klein beperkt het leefgebied van dit rifbaarsje zich vaak tot een koraalblokje. Ze leven tussen of nabij de takken van steenkoralen, bij voorkeur

Dascyllus aruanus
"Markiezinnetje"

van het geslacht *Acropora*. Als de overdag actieve visjes zich onbedreigd achten zwemmen ze in los schoolverband om hun kleine koraalblok heen en wagen zich daarbij een, twee meter in het open water boven hun toevluchtsoord om daar naar plankton te happen. Als er dan plotseling een rover zoals een stekelmakreel aankomt, of als ze zich door een duiker bedreigd voelen, trekken ze zich bliksemsnel in het wirwar van de koraaltakken terug. Hierbij maken ze gebruik van de nauwste en diepste spleten, zodat niemand er meer bij kan. Is het gevaar geweken dan durven ze zichzelf weer te tonen.

Mooie plaatjes zijn ook altijd de Wimpelvissen (*Heniochus intermedius*) die meestal in buddypaar onbeweeglijk onder koraalblokken hangen. Ze behoren tot het geslacht van de koraalvlinders, maar vanwege de wimpel dus wimpelvis worden genoemd. Ze komen pas in actie als hun territorium van slechts een halve meter in doorsnede verdedigt moet worden tegen soortgenoten. Dergelijke gevechten binnen de soort lopen op soortspecifieke wijze ceremonieel af... Vechtende koraalvlinders schuiven elkaar met het voorhoofd tegen elkaar van hun plaats...

Heniochus intermedius
"Rode Zee wimpelvis"

Tijdens een nachtduik vinden Koraalduivels (*Pterois volitans*) het erg makkelijk dat je een duiklamp bij je hebt. Het vergemakkelijkt hen bij het vangen van een prooi! Dit zijn trouwens erg giftige dieren, je moet ze niet plagen!. Het motto is rustig blijven als er een aantal recht op het schijnsel van je lamp afkomen. De veiligheidsstop is ook z'n mooi moment tijdens een nachtduik. Terwijl je stil hangt op vijf meter diepte, je lamp uit doet, cirkelt er al snel een school Snappers om je heen. Door het felle schijnsel van de maan zie je de vissen zilverkleurig oplichten, terwijl het voor de rest donker om je heen is.

Tijdens een driftduik laat je je meedrijven met de stroming langs koraaltorens, een steil aflopende drop off met grote waaierkoralen en wouden van zacht koraal. Onderweg kom je grote Napoleonvissen, schildpadden, Reuzenmurenen die sluw vanuit hun holletje liggen te loeren en last but not least een groep van tweeëntwintig dolfinen. Dan kan je dag echt niet meer kapot.

Laat ik het niet hebben over de ontmoeting met een Walvishaai (*Rhincodon typus*). Een zeldzame ontmoeting waar vele duikers alleen van kunnen watertanden. Het exemplaar wat ik mocht bewonderen was ongeveer acht meter lang, een jonkie dus nog! Volwassen exemplaren kunnen tot achttien meter lang worden. Daarmee is de Walvishaai ook de grootste levende (recente) vissoort. Walvishaaien zijn ovovivipaar, de bevruchte eieren ontwikkelen zich tot aan het uitkomen in het lichaam van het vrouwtje, zonder dat de embryo's hierbij via een navelstreng met het moederdier zijn verbonden. Deze zeer opvallende haai heeft een brede, platte kop met een stompe bek. De eindstandige bek is met kleine tanden bezet. In verhouding tot de kopgrootte zijn de ogen heel klein, evenals de dicht daarachter liggende ademgaten (*spiracula*).

De Walvishaai heeft op elke kant voor de borstvinnen vijf enorme kieuwspleten. Ze gelden als vreedzame reuzen, die zijn voedsel 'als via een zuigpomp' tot zich neemt. Hierbij slokt hij samen met zijn prooi grote watermassa's naar binnen. Zijn prooidieren zijn niet alleen kleine kreeftachtigen en de vele verschillende vislarven van het zoöplankton, maar ook kleinere vissen of pijlintvissen, die in grote scholen door het oppervlaktewater trekken. 'Kleinere vissen' is hier een relatief begrip: Scholenvissen ter grootte van Makrelen behoren tot het voedselspectrum van deze filteraar. De Walvishaai perst het opgeslokte water bij een gesloten bek door de kieuwspleten weer naar buiten, waarbij de prooidieren achter de kieuwen blijven hangen.

Helaas zitten er ook minder leuke kanten aan het duiken. Niet elke duiker gedraagt zich als een gast. Dit is in het verleden nog al eens ten koste gegaan van het onderwaterleven. In Egypte is daardoor de organisatie HEPCA (Hurgada Environmental Protection and Conservation Association) opgericht. Deze organisatie zet zich in voor het behoud van de riffen d.m.v. voor-

lichting aan duikbases, het plaatsen van vaste ankerboeien zodat het rif niet keer op keer uit elkaar getrokken wordt en er op toezien dat de regel: "Niets aanraken, alleen kijken" streng wordt nageleefd. Daar voel ik me een stuk geruster bij.

Saskia Janssen

EXCURSIE- EN ACTIVITEITENPROGRAMMA

** INDIEN NIET VERMELD, DAN VERTREKKEN ALLE EXCURSIES VANAF "DE KETELVINK" **

Datum	Tijd	aard van de activiteit
Vrijdag 4 juni 1999	19.00-20.00 uur	Jongere Jeugdavond
zaterdag 5 juni 1999	09.00 uur	Controle kasten torenvalken o.l.v. Nestkastenwerkgroep Dagexcursie Amsterdamse Waterleidingduinen o.l.v. Insectenwerkgroep (convo volgt!)
vrijdag 11 juni 1999	19.30-21.00 uur	Oudere Jeugdgroep
zaterdag 12 juni 1999		Avond-voegeexcursie Zouwegebied o.l.v. Gerben Mensink (convo volgt!)
zaterdag 12 juni 1999/zondag 13 juni 1999	13.00-16.00 uur	NME-Culemborg Thema-weekend "Tuinen", locatie Kinderboerderij Culemborg.
maandag 14 juni 1999	20.00 uur	Algemene Maandelijks Vergadering
vrijdag 18 juni 1999	19.00-20.00 uur	Jongere jeugdavond
zaterdag 19 juni 1999	09.00-14.00 uur	Plantenexcursie o.l.v. Plantenwerkgroep (convo volgt!)
zaterdag 26 juni 1999	05.00 uur	Zoogdiereninventarisatie o.l.v. Zoogdierenwerkgroep
maandag 28 juni 1999	19.00-21.00 uur	Plantenexcursie o.l.v. Plantenwerkgroep
zaterdag 3 juli 1999	09.00 uur	Controle kasten kerkuilen o.l.v. Nestkastenwerkgroep
vrijdag 27 augustus 1999	20.00 uur	Vleermuizenavond met korte dia-lezing en excursie
zaterdag 28 augustus 1999		Insectenexcursie naar Tichelterrein Buren o.l.v. Insectenwerkgroep
vrijdag 3 september 1999	19.00-20.00 uur	Jongere Jeugdavond
zaterdag 4 september 1999		Vogeleexcursie Flevopolder o.l.v. Ruud Post (convo volgt!)
maandag 6 september 1999	20.00 uur	Bijeenkomst Werkgroep Natuurfotografie
vrijdag 10 september 1999	19.30-21.00 uur	Oudere Jeugdavond
maandag 13 september 1999	20.00 uur	Algemene Maandelijks Vergadering
woensdag 15 september 1999		UITERSTE INLEVERDATUM KOPY HAK-AL OKTOBER 1999

